

Αθήνα, 27 Ιανουαρίου 2021

ΕΤΗΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (Δεκέμβριος 2020) : «ΕΙΣΟΔΗΜΑ - ΔΑΠΑΝΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ»

(No. 9)

Υποχώρηση των εισοδημάτων και της κατανάλωσης. Αύξηση των οφειλών. Κρίσιμο το 2021 για την οικονομία.

Η ετήσια έρευνα του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ για το εισόδημα και τις δαπάνες διαβίωσης των νοικοκυριών (9η κατά σειρά) διεξήχθη στις πρωτόγνωρες συνθήκες που έχει δημιουργήσει η εκδήλωση της πανδημικής κρίσης του Covid-19. Η υγειονομική κρίση που στην οικονομία εκδηλώθηκε με την μορφή της βαθιάς και απότομης ύφεσης, όπως είναι επόμενο, έχει επηρεάσει αρνητικά τους δείκτες που αναδεικνύουν την κατάσταση των ελληνικών νοικοκυριών. Μολονότι η συνολική εικόνα που σχηματίζεται από αυτούς τους δείκτες δεν ισοδυναμεί με εκείνη μιας ολοκληρωτικής καθήλωσης, εντούτοις μια προσεκτική ανάγνωση αυτών των δεικτών φέρνει στην επιφάνεια μια σειρά χαρακτηριστικών που διαφοροποιούν την εικόνα σε σύγκριση με προηγούμενες έρευνες ενώ, την ίδια στιγμή, δείχνουν τις δυσοίωνες προοπτικές που επιφυλάσσει η επίπτωση της υγειονομικής κρίσης για την ελληνική οικονομία και συγκεκριμένα για τα νοικοκυριά.

Με βάση αυτά και σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας επισημαίνονται τα εξής:

1. Το εισοδήματα των νοικοκυριών που στηρίζονται στα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα μειώθηκαν το 2020 δραματικά. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από την έρευνα, τα εισοδήματα αυτά μειώθηκαν μεσοσταθμικά κατά 27,2%, έναντι μείωσης 11,5% στο σύνολο των νοικοκυριών. Το στοιχείο αυτό, που συμβαδίζει με την δραματική επιδείνωση των οικονομικών δεικτών των πολύ μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων, καταδεικνύει πως η δύσκολη κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει οι επιχειρήσεις έχει επηρεάσει ανάλογα και την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους. Η υπερδιπλάσια μείωσή των εισοδημάτων που προέρχονται από επιχειρηματική δραστηριότητα καθιστά ακόμα πιο επείγουσα την άμεση ανάγκη λήψης συνεκτικών μέτρων όχι μόνο για τη στήριξή τους αλλά και τη σταδιακή επαναφορά τους σε αυτό που έχει αποκληθεί «κανονικότητα».
2. Μια δεύτερη αρνητική επίπτωση στην κατάσταση των νοικοκυριών οφείλεται στο ότι οι οικονομικές επιπτώσεις από την υγειονομική κρίση έχουν διευρύνει τις ανισότητες μεταξύ των ίδιων των νοικοκυριών. Συγκεκριμένα, από τη μία πλευρά μειώθηκαν τα νοικοκυριά που ανήκουν στις μεσαίες εισοδηματικά κατηγορίες, ενώ από την άλλη μεριά αυξήθηκε το χάσμα μεταξύ του αριθμού των φτωχότερων και εκείνου των πλουσιότερων νοικοκυριών.

3. Η πανδημική κρίση οδηγεί σε αύξηση του ιδιωτικού χρέους που, όπως είναι γνωστό, διογκώθηκε κατά την διάρκεια της δεκαετούς οικονομικής κρίσης και αποτέλεσε ένα από τα βασικά εμπόδια για τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας. Από τα στοιχεία της έρευνας φαίνεται πως το 2020 το ποσοστό των νοικοκυριών με ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο (εφορία, ασφαλιστικά ταμεία) αυξήθηκε κατά 7 ποσοστιαίες μονάδες. Συγκεκριμένα σχεδόν 1 στα 4 νοικοκυριά (23%) δήλωσε πως έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο. Αντίστοιχη αύξηση των νοικοκυριών κατά 7 ποσοστιαίες μονάδες καταγράφηκε και ως προς την αδυναμία των νοικοκυριών να καταβάλουν τις υποχρεώσεις τους προς το Δημόσιο το 2021. Ειδικότερα, το 17,7% των νοικοκυριών δήλωσε πως δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του προς το Δημόσιο. Με βάση αυτά και για την αποφυγή εκ νέου διόγκωσης του ιδιωτικού χρέους, και υπονόμευσης των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της χώρας είναι ανάγκη να υιοθετηθούν επαρκή μέτρα διευθέτησης των οφειλών που δημιουργήθηκαν. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την οικονομική κατάσταση επιχειρήσεων και νοικοκυριών και να είναι προσαρμοσμένα έτσι ώστε να μην ναρκοθετούν την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και να μην επιδεινώνουν την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών.

Τα κυριότερα συμπεράσματα της έρευνας του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ που έγινε σε συνεργασία με την εταιρεία MARC ΑΕ σε πανελλαδικό δείγμα 804 νοικοκυριών, στο διάστημα 5 έως 10 Δεκεμβρίου 2020, έχουν ως εξής:

ΕΙΣΟΔΗΜΑ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

- Εμφανείς είναι οι επιπτώσεις από την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης στην μεταβολή των εισοδημάτων των νοικοκυριών το 2020.
- Περίπου 4 στα 10 νοικοκυριά (37,5%) δήλωσαν πως το εισόδημα τους μειώθηκε, έναντι ποσοστού μόλις 8,1% που δήλωσε πως το εισόδημα του αυξήθηκε. Για τα μισά περίπου (54,3%) νοικοκυριά το εισόδημα παρέμεινε αμετάβλητο.
- Το εισόδημα των ελληνικών νοικοκυριών το 2020 μειώθηκε κατά 11,5% (μέσος όρος).
- Η επιδείνωση που καταγράφεται στο εισόδημα των νοικοκυριών παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις. Ειδικότερα, 7 στα 10 νοικοκυριά που έχουν ως κύρια πηγή εισοδήματος τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα δήλωσαν πως το εισόδημα τους μειώθηκε το 2020, έναντι του 39,3% των νοικοκυριών που το εισόδημα τους βασίζεται κυρίως στον μισθό και του 24,8% των νοικοκυριών που κύρια πηγή εισοδήματος είναι η σύνταξη.
- Ο μέσος όρος μείωσης του εισοδήματος των νοικοκυριών που δηλώσαν ως κύρια πηγή

εισοδήματος τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα αντιστοιχεί σε 27,2%, έναντι μείωσης 10,5% και 6,8% των νοικοκυριών που δήλωσαν ως κύρια πηγή εισοδήματος τον μισθό και την σύνταξη αντίστοιχα.

- Ένα μεγάλο ποσοστό νοικοκυριών παραμένει σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς 1 στα 4 νοικοκυριά (25,1%) δηλώνει πως διαβίει με εισόδημα έως 10.000 €.
- Εκτός από την συνολική μείωση του εισοδήματος των νοικοκυριών και την διατήρηση ενός υψηλού ποσοστού σε συνθήκες σχετικής φτώχειας, φαίνεται πως η πανδημική κρίση δημιουργεί τάσεις διεύρυνσης των εισοδηματικών ανισοτήτων.
- Από τα στοιχεία της έρευνας προκύπτει ότι αυξήθηκαν τόσο τα νοικοκυριά με ετήσιο εισόδημα έως 5000 € (6% το 2020, έναντι 4,6% το 2019), όσο και τα νοικοκυριά με ετήσιο εισόδημα πάνω από 30.000 € (6,7% το 2020, έναντι 5,8% το 2019). Παράλληλα, μειώθηκαν τα νοικοκυριά που ανήκουν στις μεσαίες εισοδηματικά κατηγορίες και ιδιαίτερα εκείνα που κατατάσσονται στην κατηγορία με εισόδημα 18.001 έως 25.000 € όπου υποχώρησαν κατά σχεδόν 5 μονάδες (16% το 2020, έναντι 20,9% το 2019).
- Η σύνταξη παραμένει η κύρια πηγή εισοδήματος για το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών νοικοκυριών (44,3%).
- Περίπου 4 στα 10 νοικοκυριά (41,2%) δηλώνουν ως κύρια πηγή εισοδήματος τον μισθό, ποσοστό αυξημένο σε σχέση με το 2019 (37,1%).
- Σχεδόν 1 στα 10 νοικοκυριά (9,8%) δηλώνει ως κύρια πηγή εισοδήματος τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα ποσοστό βελτιωμένο σε σχέση με το 2019 (8,7%). Ωστόσο, παραμένει χαμηλότερο σε σύγκριση με τα ποσοστά που καταγράφονταν ακόμα και στην πιο υφεσιακή περίοδο της προηγούμενης χρηματοπιστωτικής κρίσης (12,6% το 2012).
- Ανησυχητική είναι η οικονομική βιωσιμότητα για περισσότερα από 4 στα 10 νοικοκυριά καθώς το μηνιαίο εισόδημα τους εξαντλείται πριν το τέλος του μήνα. Μεσοσταθμικά για αυτά τα νοικοκυριά επαρκεί για 19 ημέρες. Τα πολυμελή νοικοκυριά, εκείνα με τουλάχιστον ένα άνεργο μέλος και τα νοικοκυριά με τα χαμηλότερα εισοδήματα φαίνεται πως αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες δυσκολίες και βρίσκονται αντιμέτωπα με το φάσμα της φτώχειας.
- Το 10,3% των νοικοκυριών δήλωσε ότι τα εισοδήματά του δεν επαρκούν για να καλύψουν ούτε τις βασικές του ανάγκες, εύρημα που σχετίζεται με το ποσοστό ακραίας φτώχειας που σημειώνεται στη χώρα μας.
- Σταθερά συντριπτικό παραμένει το ποσοστό αδυναμίας αποταμίευσης των νοικοκυριών, καθώς 8 στα 10 νοικοκυριά (81,8%) δήλωσαν ότι δεν καταφέρνουν να αποταμιεύσουν, παρά την μείωση της κατανάλωσης που καταγράφηκε λόγω των εκτεταμένων περιορισμών που

υιοθετήθηκαν για την αποτροπή εξάπλωσης του κορωνοϊού.

- Απαισιόδοξες είναι οι προσδοκίες των νοικοκυριών σχετικά με την οικονομική τους κατάσταση για το 2021.
- Περισσότερο από 1 στα 3 νοικοκυριά (35,6%) αναμένει επιδείνωση της οικονομικής του κατάστασης, έναντι μόλις του 13,5% που εκτιμά πως θα βελτιωθεί και του 44,5% που δεν περιμένει κάποια μεταβολή.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΑΝΕΡΓΙΑ

- Σχεδόν 3 στα 10 νοικοκυριά (27,9%) δηλώνουν πως έχουν τουλάχιστον ένα άνεργο μέλος. Από τα στοιχεία αυτά φαίνεται πως τελικά το ποσοστό ανεργίας για το 2020 θα είναι αντίστοιχο με εκείνο του 2019 που υποδεικνύει πως τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την συγκράτηση της απασχόλησης έχουν πετύχει τον σκοπό τους. Παραμένει, όμως, ένα ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό που παγιδεύει ένα μεγάλο αριθμό νοικοκυριών στην φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό.
- Υψηλό παραμένει το ποσοστό των μακροχρόνιων ανέργων, καθώς σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας περισσότερα από 1 στα 2 νοικοκυριά (54,3%) που δηλώνουν πως κάποιο μέλος τους είναι άνεργο, βρίσκεται σε κατάσταση μακροχρόνιας ανεργίας (περισσότερο του 1 έτους).
- Το 17,6% των νοικοκυριών δηλώνει πως έχει κάποιο μέλος που η σύμβαση του τέθηκε σε αναστολή, το 3,5% έχει κάποιο μέλος που εντάχθηκε στο πρόγραμμα Συν-εργασία, ενώ μόλις το 0,7% δηλώνει πως έχει κάποιο μέλος που προσλήφθηκε με το πρόγραμμα δημιουργίας 100.000 θέσεων εργασίας.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

- Μετά από μια εξαετία συνεχούς αποκλιμάκωσης του αριθμού των νοικοκυριών που είχαν ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το δημόσιο, στην φετινή έρευνα εισοδήματος του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ καταγράφεται αύξηση, αποτυπώνοντας ακόμα μια δυσμενή επίπτωση της υγειονομικής κρίσης.
- Σχεδόν 1 στα 4 νοικοκυριά (23%) δηλώνει πως έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο (εφορία και ασφαλιστικά ταμεία).
- Αυξημένο κατά 7 μονάδες σε σχέση με την έρευνα του 2019 παρουσιάζεται και το ποσοστό των νοικοκυριών που θεωρούν πως δεν θα καταφέρουν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις προς το Δημόσιο το επόμενο έτος. Συγκεκριμένα το 17,7% των νοικοκυριών δηλώνει πως δεν

θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις φορολογικές ή/και ασφαλιστικές του υποχρεώσεις. Τα μεγαλύτερα ποσοστά αδυναμίας εκπλήρωσης των υποχρεώσεων τους καταγράφουν τα νοικοκυριά με εισόδημα έως 10.000 € (30,2%), τα νοικοκυριά που δηλώνουν ως κύρια πηγή εισοδήματος τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα (29,1%), τα νοικοκυριά που διαμένουν στην γεωγραφική περιοχή Νησιά Αιγαίου και Κρήτης (28,5%) και τα νοικοκυριά με άνεργο μέλος (25,2%).

- Σχεδόν 9 στα 10 νοικοκυριά (88,3%) διαμένουν σε ιδιόκτητο σπίτι έναντι του 11,5% των νοικοκυριών που πληρώνουν ενοίκιο.
- Από τα νοικοκυριά που διαμένουν σε ιδιόκτητο σπίτι το 27% έχει ενεργό στεγαστικό δάνειο. Από τα νοικοκυριά αυτά το 15,4% έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα επιδότησης δόσεων στεγαστικού δανείου (ΓΕΦΥΡΑ), το 12,2% καταβάλλει τις δόσεις τους συχνά με κάποια καθυστέρηση, ενώ το 10,1% έχει καθυστερημένες οφειλές περισσότερο από 3 μήνες.
- Από τα ευρήματα της έρευνας φαίνεται πως το πρόγραμμα ΓΕΦΥΡΑ έχει βοηθήσει στην μείωση των νοικοκυριών που αδυνατούν να εξυπηρετήσουν τα στεγαστικά τους δάνεια περιορίζοντας τον αριθμό των νοικοκυριών που έχουν καθυστερημένες οφειλές.
- Καλύτερη εικόνα σε σχέση με την έρευνα του 2019 παρουσιάζεται και ως προς τις εκτιμήσεις των νοικοκυριών σχετικά με την δυνατότητα εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανειακών τους υποχρεώσεων για το 2021. Συγκεκριμένα το 77,8% θεωρεί πως θα ανταποκριθεί στις δανειακές του υποχρεώσεις έναντι του 15,4% που δηλώνει πως δεν θα τα καταφέρει.
- Ωστόσο, αυξημένο σε σχέση με το 2019 είναι το ποσοστό των νοικοκυριών που φοβάται ότι μπορεί να απωλέσει το σπίτι του λόγω οφειλών. Ειδικότερα το 14,7% των νοικοκυριών εκφράζει το φόβο απώλειας του ακινήτου του κάποια στιγμή στο μέλλον. Τα νοικοκυριά που εκφράζουν εντονότερα το φόβο αυτό είναι τα πολυμελή, τα νοικοκυριά με άνεργο και εκείνα που βρίσκονται στην χαμηλότερη εισοδηματική κατηγορία.

ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ- ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

- Οι εκτεταμένοι περιορισμοί που υιοθετήθηκαν στην οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα για την αντιμετώπιση του Covid-19 σε συνδυασμό με την μείωση των εισοδημάτων μετέβαλαν σημαντικά τις καταναλωτικές τάσεις το 2020.
- 7 στα 10 νοικοκυριά περιόρισαν τις δαπάνες τους για εξόδους (εστιατόρια, καφέ, σινεμά κλπ). Περισσότερα από 6 στα 10 νοικοκυριά ξόδεψαν λιγότερα για ταξίδια. 6 στα 10 νοικοκυριά περιόρισαν τις δαπάνες για ένδυση-υπόδηση, ενώ τα μισά περίπου νοικοκυριά ξόδεψαν

λιγότερα για μετακινήσεις. Επιπλέον περίπου 2 στα 10 νοικοκυριά διέθεσαν λιγότερα χρήματα για είδη διατροφής.

- Ειδικά για τις δραστηριότητες που επηρεάστηκαν περισσότερο από την πανδημική κρίση, όπως οι έξοδοι, τα ταξίδια και οι μετακινήσεις, καταγράφεται ότι μέσα σε ένα μόλις έτος υπερδιπλασιάστηκαν τα νοικοκυριά που περιόρισαν τις δαπάνες τους για τις δραστηριότητες αυτές.
- Σχετικά αμετάβλητοι σε σχέση με το 2019, αλλά σημαντικά υψηλοί παραμένουν οι δείκτες που αφορούν την καθυστέρηση κάλυψης κάποιας ανάγκης λόγω οικονομικής αδυναμίας.
- Ειδικότερα 3 στα 10 νοικοκυριά καθυστέρησαν να αναζητήσουν την κατάλληλη θεραπεία για κάποια ιατρικό πρόβλημα, ενώ 2 στα 10 καθυστέρησαν να πληρώσουν το ρεύμα.
- Αύξηση καταγράφεται στις πληρωμές μέσω ηλεκτρονικών συναλλαγών συνεχίζοντας την θετική μεταβολή που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στην κουλτούρα συναλλαγών. Ειδικότερα, το 2016, το 46% του πληθυσμού συναλλασσόταν μόνο με μετρητά, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό σήμερα έχει μειωθεί στο 8,6%.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΡΙΣΗΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΕΤΡΩΝ

- 1 στα 2 νοικοκυριά θεωρεί ότι η οικονομική κρίση που πυροδοτήθηκε από την εκδήλωση της πανδημίας θα διαρκέσει για 2 ή και περισσότερα χρόνια. Το 26% θεωρεί ότι θα διαρκέσει μέχρι το τέλος του 2021, ενώ μόλις το 13% θεωρεί ότι θα διαρκέσει για όχι περισσότερο από 6 μήνες.
- Το εύρημα πως τα μισά νοικοκυριά θεωρούν πως η κρίση θα διαρκέσει για περισσότερο από 2 χρόνια ενδέχεται να επηρεάσει την καταναλωτική συμπεριφορά τους, καθώς θα τηρούν στάση αναμονής έναντι των εξελίξεων.
- 1 στα 2 νοικοκυριά (52,8%) αξιολογούν ως ανεπαρκή ή μάλλον ανεπαρκή τα μέτρα στήριξης της οικονομίας που έχει λάβει η κυβέρνηση. Στον αντίποδα 4 στα 10 νοικοκυριά (40,4%) θεωρούν πως τα μέτρα είναι επαρκή ή μάλλον επαρκή.
- Τα πολυμελή και τα πιο ευάλωτα νοικοκυριά αξιολογούν περισσότερο αρνητικά την επάρκεια των μέτρων στήριξης..

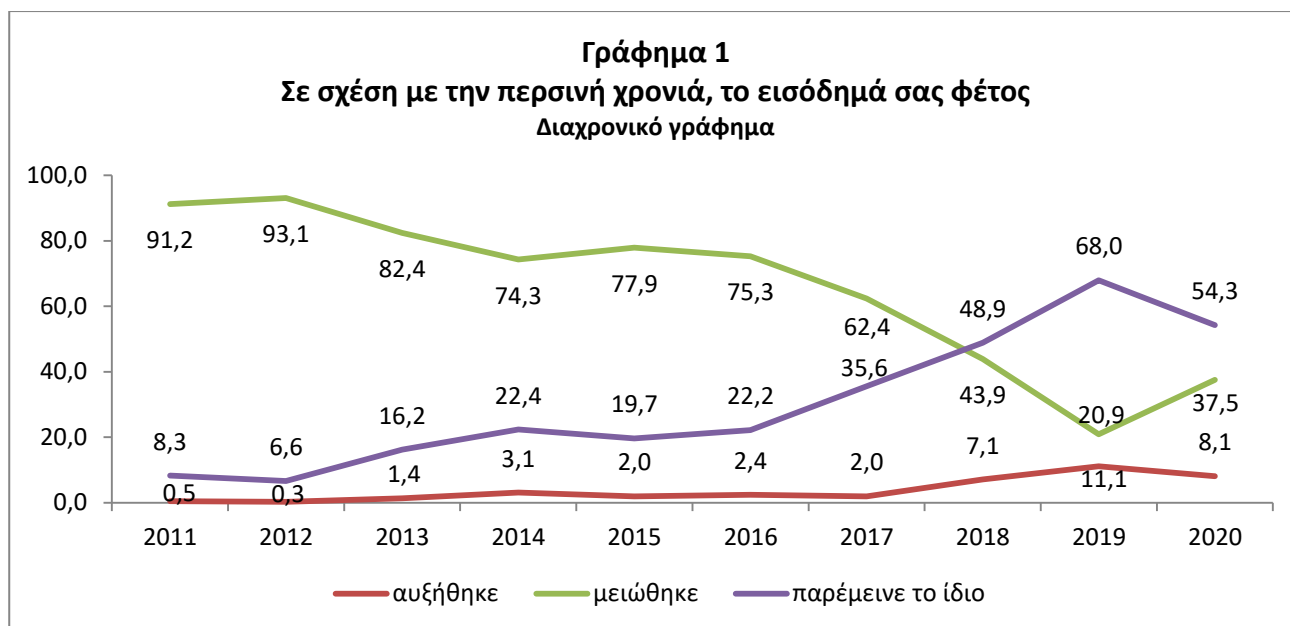

**Η ετήσια έρευνα που παρουσιάζεται διεξάγεται από το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ σε συνεργασία με την εταιρία MARC AE από το Δεκέμβριο του 2011. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 804 αντιπροσωπευτικά επιλεγμένων νοικοκυριών από όλη την Ελλάδα μεταξύ 5-10 Δεκεμβρίου 2020. Στόχος της έρευνας ήταν η καταγραφή των επιπτώσεων της πανδημικής κρίσης στο εισόδημα, τις δαπάνες και την καταναλωτική συμπεριφορά των νοικοκυριών, που προκύπτουν εξαιτίας των οικονομικών δυσκολιών, καθώς και η αποτίμηση της στάσης σχετικά με την ποιότητα διαβίωσης και τις φορολογικές και άλλες οικονομικές υποχρεώσεις. Τα ευρήματα αυτής της έρευνας μπορούν να συγκριθούν με τα αντίστοιχα των προηγούμενων ερευνών.*

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

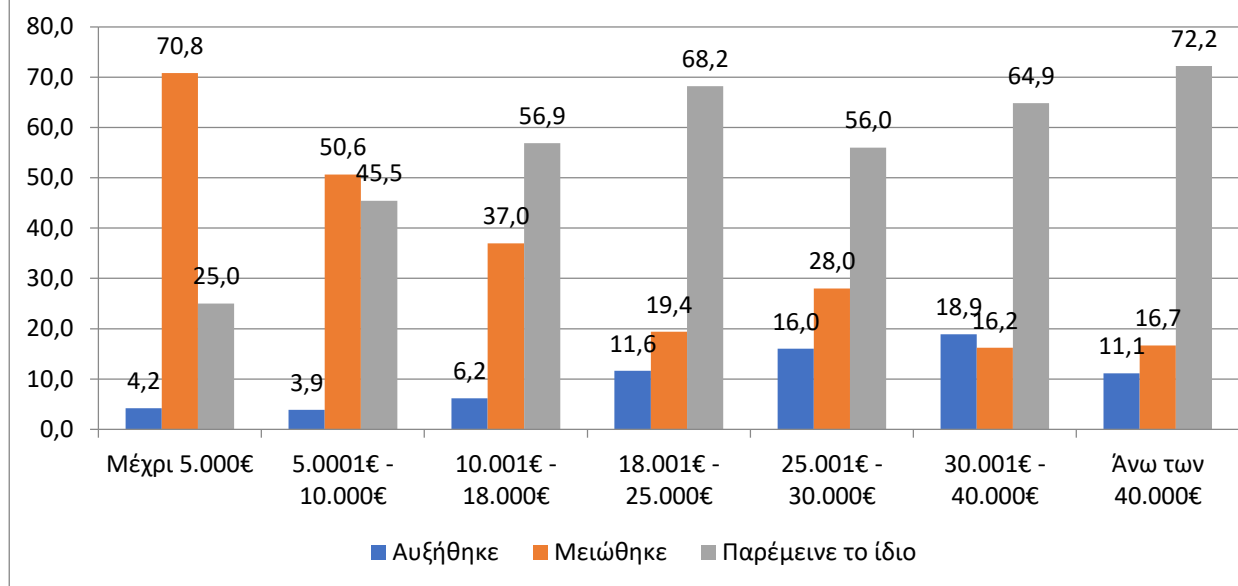
- Εμφανείς είναι οι επιπτώσεις από την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης στην μεταβολή των εισοδημάτων των νοικοκυριών το 2020. Περίπου 4 στα 10 νοικοκυριά (37,5%) δήλωσαν πως το εισόδημα τους μειώθηκε, έναντι ποσοστού μόλις 8,1% που δήλωσε πως το εισόδημα του αυξήθηκε. Για τα μισά περίπου (54,3%) νοικοκυριά το εισόδημα παρέμεινε αμετάβλητο.
- Για περίπου 4 στα 10 νοικοκυριά (37,5%) που δήλωσαν μείωση του εισοδήματος τους κατά το 2020, ο μέσος όρος μείωσης ανήλθε στο 34,71% . Στον αντίποδα το 8,1% των νοικοκυριών που δήλωσε πως το εισόδημα του αυξήθηκε, ο μέσος όρος αύξησης ανήλθε στο 16,94%.
- **Συνολικά και μετά από επεξεργασία των επιμέρους στοιχείων της έρευνας προκύπτει πως το εισόδημα των ελληνικών νοικοκυριών το 2020 μειώθηκε μεσοσταθμικά κατά 11,5%.**
- Στο Γράφημα 1 φαίνεται πως τα νοικοκυριά που το 2019 δήλωναν πως το εισόδημα τους μειώθηκε (20,9%) σχεδόν διπλασιάστηκαν το 2020 (37,5%). Ωστόσο, τα ποσοστά των νοικοκυριών σχετικά με την ετήσια μεταβολή του εισοδήματος τους είναι σε γενικές γραμμές αντίστοιχα με τα ποσοστά που είχαν καταγραφεί στην έρευνα του IME ΓΣΕΒΕΕ για το εισόδημα των νοικοκυριών το 2018 (μείωση 43,9%, αύξηση 7,1%, αμετάβλητο 48,9%). Κάτι που υποδεικνύει πως τα μέτρα στήριξης της οικονομίας που έχουν ληφθεί συνετέλεσαν ώστε να αποφευχθούν οι πιο δυσμενείς επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης.

- Από την άλλη μεριά, η επιδείνωση που καταγράφεται στο εισόδημα των νοικοκυριών παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με την εισοδηματική κατηγορία, την κατάσταση απασχόλησης των μελών των νοικοκυριών και την κύρια πηγή εισοδήματος. Ειδικότερα, όπως φαίνεται στο Γράφημα 2, μείωση του εισοδήματος τους για το 2020 δηλώνουν 7 στα 10 (70,8%) νοικοκυριά με ετήσιο εισόδημα έως 5.000 €, και 5 στα 10 (50,6%) νοικοκυριά με ετήσιο εισόδημα 5.001-10.000 €. Με άλλα λόγια τα νοικοκυριά που βρίσκονται κοντά ή κάτω από το όριο της φτώχειας¹ είναι εκείνα που έχουν πληγεί περισσότερο από τις συνέπειες της υγειονομικής κρίσης έναντι των υπόλοιπων εισοδηματικά κατηγοριών.

¹ Το κατώφλι της φτώχειας ανέρχεται στα 4.917 ευρώ ετησίως ανά μονοπρόσωπο νοικοκυριό και σε 10.326 ευρώ για νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο εξαρτώμενα παιδιά ηλικίας κάτω των 14 ετών. Ορίζεται στο 60% του διάμεσου συνολικού ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών (ΕΛΣΤΑΤ).

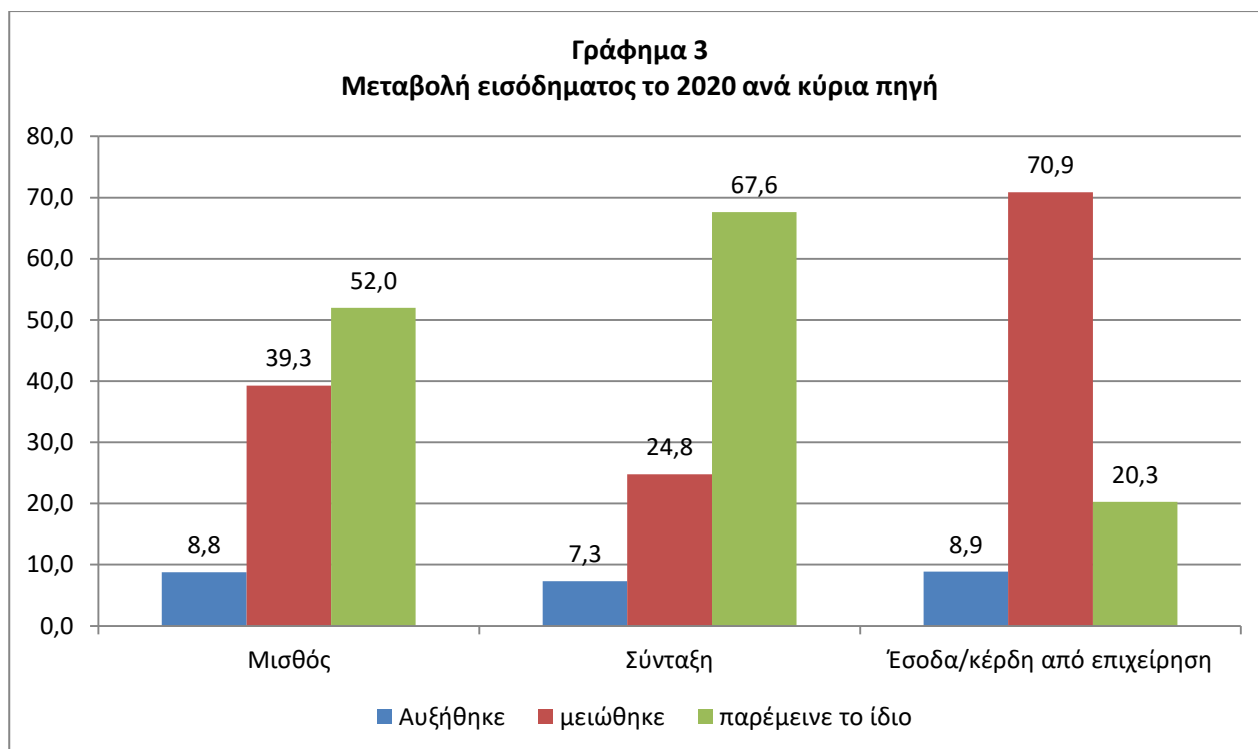
Γράφημα 2
Το εισόδημα σας το 2020 σε σχέση με το 2019:

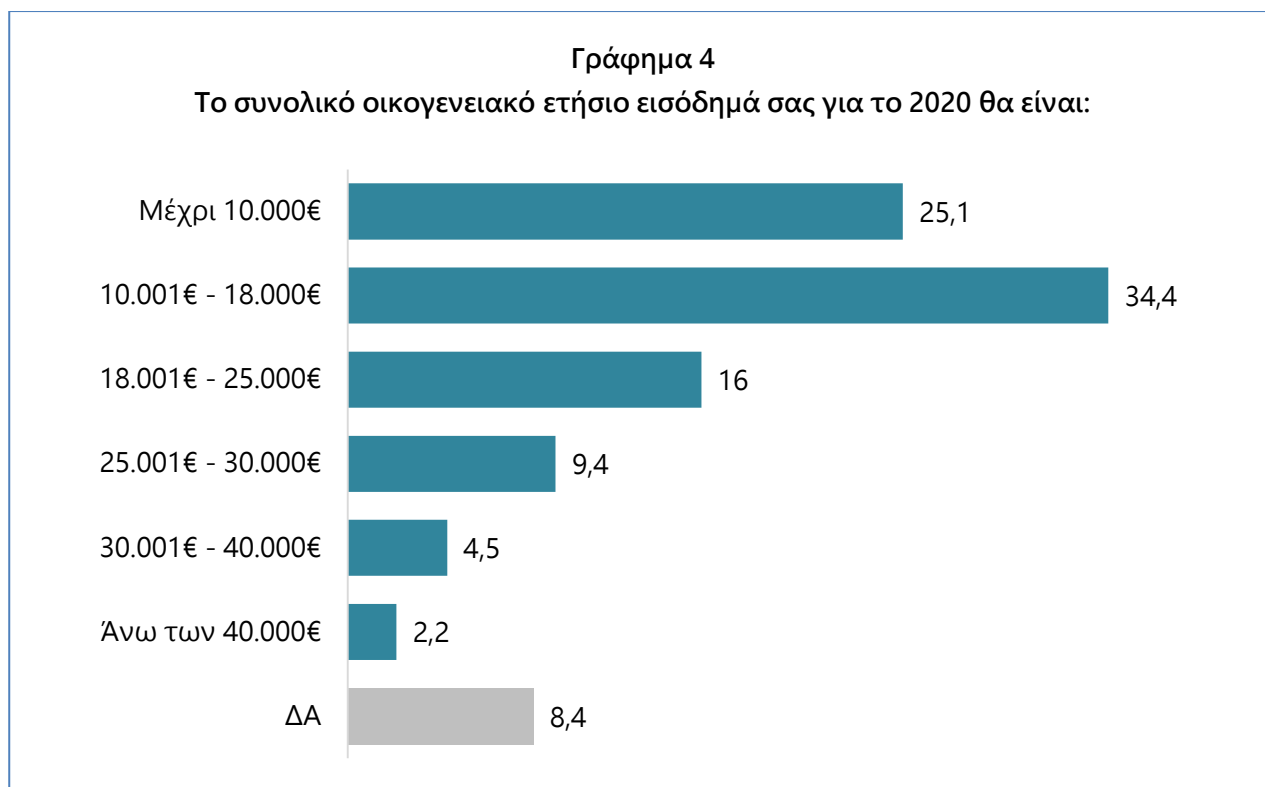
- Επιπλέον, όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, μείωση του εισοδήματος τους για το 2020 δηλώνουν 6 στα 10 (59,8%) νοικοκυριά που έχουν τουλάχιστον 1 άνεργο μέλος στην οικογένεια τους, έναντι του 29,8% των νοικοκυριών που δεν έχουν.

Πίνακας 1 Σε σχέση με το 2019, το εισόδημά σας το 2020:	Άνεργοι στο νοικοκυριό	
	Ναι	Όχι
Αυξήθηκε	4.0	9.7
Μειώθηκε	59.8	28.9
Παρέμεινε το ίδιο	36.2	61.2

- Ιδιαίτερα σημαντικό, είναι επίσης, πως 7 στα 10 (70,9%) νοικοκυριά που δηλώνουν ως κύρια πηγή εισοδήματος την επιχειρηματική δραστηριότητα είδαν το εισόδημα τους να μειώνεται το 2020, έναντι του 39,3% των νοικοκυριών που το εισόδημα τους βασίζεται κυρίως στον μισθό και του 24,8% των νοικοκυριών που κυρία πηγή εισοδήματος είναι η σύνταξη (Γράφημα 3). Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί πως μετά από επεξεργασία των επιμέρους στοιχείων της έρευνας ο μέσος όρος μείωσης του εισοδήματος των νοικοκυριών που δηλώσαν ως κύρια πηγή εισοδήματος τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα αντιστοιχεί σε 27,2%, έναντι 10,5% και 6,8% των νοικοκυριών που δήλωσαν ως κύρια πηγή εισοδήματος τον μισθό και την σύνταξη αντίστοιχα.

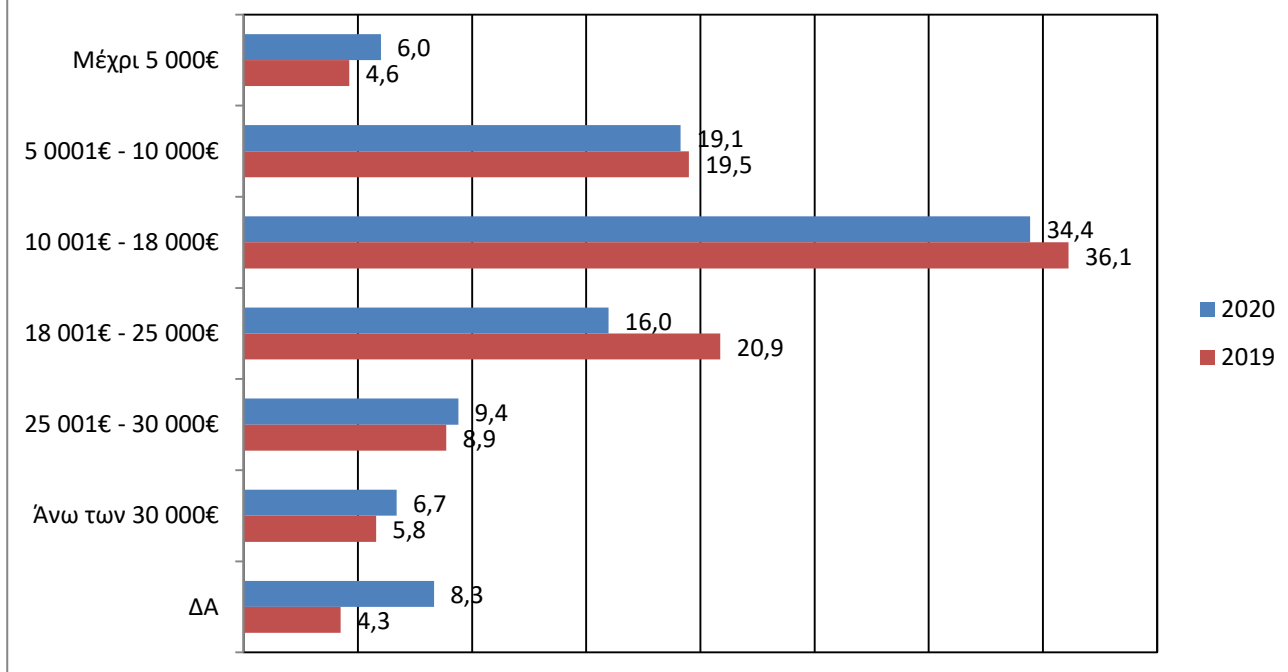

- Με βάση τα παραπάνω φαίνεται ότι τα πιο ευάλωτα νοικοκυριά δεν έχουν στηριχθεί επαρκώς με αποτέλεσμα να έχει επιδεινωθεί η ήδη δυσμενής κατάσταση στην οποία βρίσκονταν, όπως επίσης και τα νοικοκυριά που το εισόδημα τους στηρίζεται στην επιχειρηματική δραστηριότητα. Ειδικά για τα νοικοκυριά που το εισόδημα τους στηρίζεται στα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα, η ραγδαία μείωση του εισοδήματός τους έχει ήδη καταγραφεί και στην τελευταία εξαμηνιαία έρευνα του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (Ιούλιος 2020) για το κλίμα στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, όπου 8 στις 10 επιχειρήσεις είχαν δηλώσει επιδείνωση της οικονομικής τους κατάστασης, ενώ οι προσδοκίες τους για το μέλλον ήταν ιδιαίτερα δυσοίωνες, καθώς 1 στις 3 επιχειρήσεις εξέφραζαν τον φόβο διακοπής της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Από το παραπάνω φαίνεται πως τα μέτρα στήριξης της οικονομίας δεν ήταν κατάλληλα στοχευμένα, με αποτέλεσμα κοινωνικές ομάδες που διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο για την οικονομία, την αγορά εργασίας και την κοινωνική συνοχή όπως οι εργοδότες-ελεύθεροι επαγγελματίες να έχουν πληγεί δυσανάλογα.
- Όσον αφορά την εισοδηματική διάρθρωση των νοικοκυριών, 1 στα 4 νοικοκυριά (25,1%) δήλωσε ετήσιο εισόδημα έως 10.000 €, το 34,4% 10.001 έως 18.000 €, το 16,1% 18.001 έως 25.000 €, το 9,4% 25.001 έως 30.000 € και το 6,7% πάνω από 30.000 € (Γράφημα 4). Με βάση τα παραπάνω στοιχεία φαίνεται πως ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό νοικοκυριών παραμένει σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Επιπλέον, και μετά από επεξεργασία των επιμέρους στοιχείων της έρευνας, προκύπτει πως 1 στα 5 νοικοκυριά (19,8%) βρίσκονται κάτω από το εισοδηματικό κατώφλι της σχετικής φτώχειας.

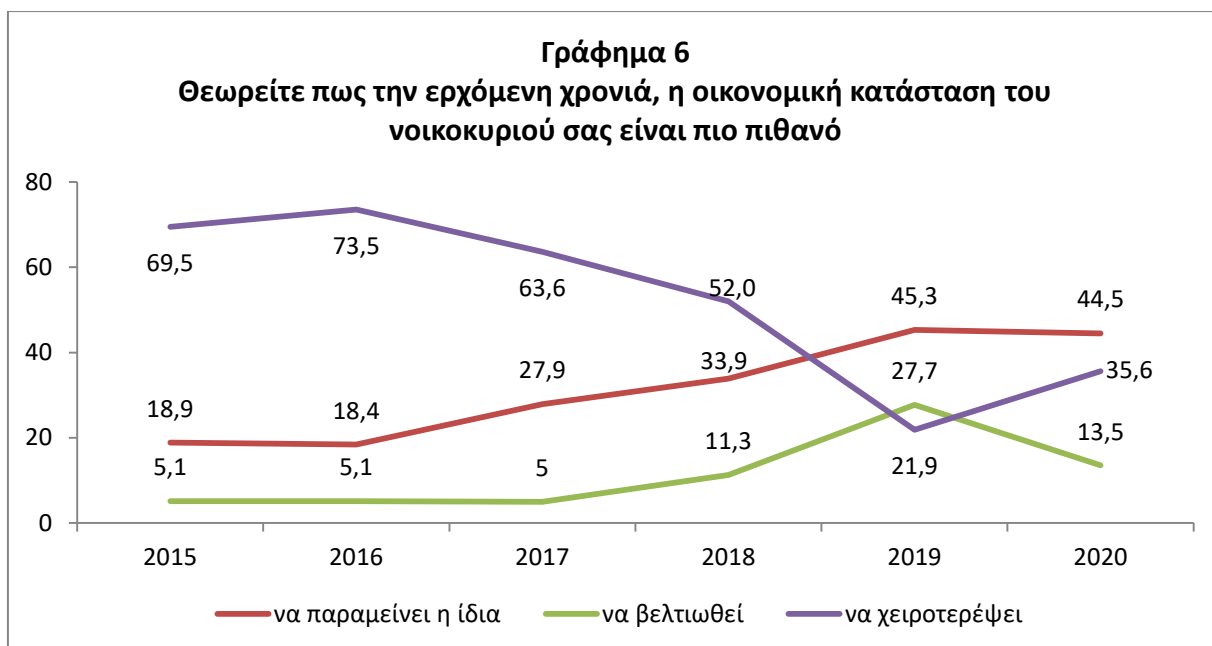

- Εκτός από την συνολική μείωση του εισοδήματος των νοικοκυριών και την διατήρηση ενός υψηλού ποσοστού σε συνθήκες σχετικής φτώχειας, φαίνεται πως η πανδημική κρίση δημιουργεί και τάσεις διεύρυνσης των εισοδηματικών ανισοτήτων. Από τα στοιχεία της έρευνας προκύπτει ότι αυξήθηκαν τόσο τα νοικοκυριά με ετήσιο εισόδημα έως 5000 € (6% το 2020, έναντι 4,6% το 2019), όσο και τα νοικοκυριά με ετήσιο εισόδημα πάνω από 30.000 € (6,7% το 2020, έναντι 5,8% το 2019). Παράλληλα, μειώθηκαν τα νοικοκυριά που ανήκουν στις μεσαίες εισοδηματικά κατηγορίες και ιδιαίτερα εκείνα που κατατάσσονται στην κατηγορία με εισόδημα 18.001 έως 25.000 € όπου υποχώρησαν κατά σχεδόν 5 μονάδες (16% το 2020, έναντι 20,9% το 2019) (Γράφημα 5). Από τα παραπάνω φαίνεται πως μια σημαντική επίπτωση της πανδημικής κρίσης είναι η συρρίκνωση της μεσαίας τάξης.

Γράφημα 5
Σύγκριση εισοδηματικών κατηγοριών 2020-2019

- Μετά το αίσθημα αισιοδοξίας που είχε καταγραφεί στην περσινή έρευνα του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ όπου για πρώτη φορά από το 2011 σημειώθηκε θετικό ισοζύγιο (27,7% δήλωνε πως θα βελτιωθεί η οικονομική του κατάσταση έναντι του 21,9% που δήλωνε πως θα επιδεινωθεί) στις προβλέψεις των νοικοκυριών για την μελλοντική τους οικονομική κατάσταση, οι προσδοκίες για το 2021 επιστρέφουν στην απαισιοδοξία. Το 35,6% αναμένει επιδείνωση της οικονομικής του κατάστασης, έναντι μόλις του 13,5% που εκτιμά πως θα βελτιωθεί και του 44,5% που δεν περιμένει κάποια μεταβολή (Γράφημα 6). Στα επιμέρους στοιχεία περισσότερο απαισιόδοξα για την μελλοντική οικονομική τους κατάσταση δηλώνουν τα πολυμελή νοικοκυριά (41,3% με 4 άτομα και 41% με πάνω από 5 άτομα), τα νοικοκυριά με ανέργους (42,7%) τα νοικοκυριά με ετήσιο εισόδημα έως και 10.000 € (42,4%) και τα νοικοκυριά που διαμένουν στην γεωγραφική περιοχή Νησιά Αιγαίου – Κρήτης (40,5%) (Πίνακας 2). Επιπλέον περισσότερο απαισιόδοξα για την οικονομική τους κατάσταση εμφανίζονται τα νοικοκυριά που δηλώνουν ως κύρια πηγή εισοδήματος τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα (44,9%), έναντι εκείνων που δηλώνουν ως κύρια πηγή εισοδήματος τον μισθό (34,6%) και την σύνταξη (33,8%).

Πίνακας 2
Θεωρείτε πως η οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού σας το 2021 είναι πιο πιθανό:
- Ανά κατηγορία πληθυσμού -

	ΜΕΛΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ					ΑΝΕΡΓΟΙ ΣΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ	
	1 άτομο	2 άτομα	3 άτομα	4 άτομα	5 άτομα και άνω	Ναι	Όχι
να παραμείνει ίδια	42.4	55.8	40.1	37.5	38.1	34	48.7
να βελτιωθεί	11.4	8.8	17	15.7	17.1	14.8	13
να χειροτερέψει	36	29.6	35.8	41.3	41	42.7	32.9
ΔΑ	10.2	5.8	7.2	5.5	3.8	8.5	5.5

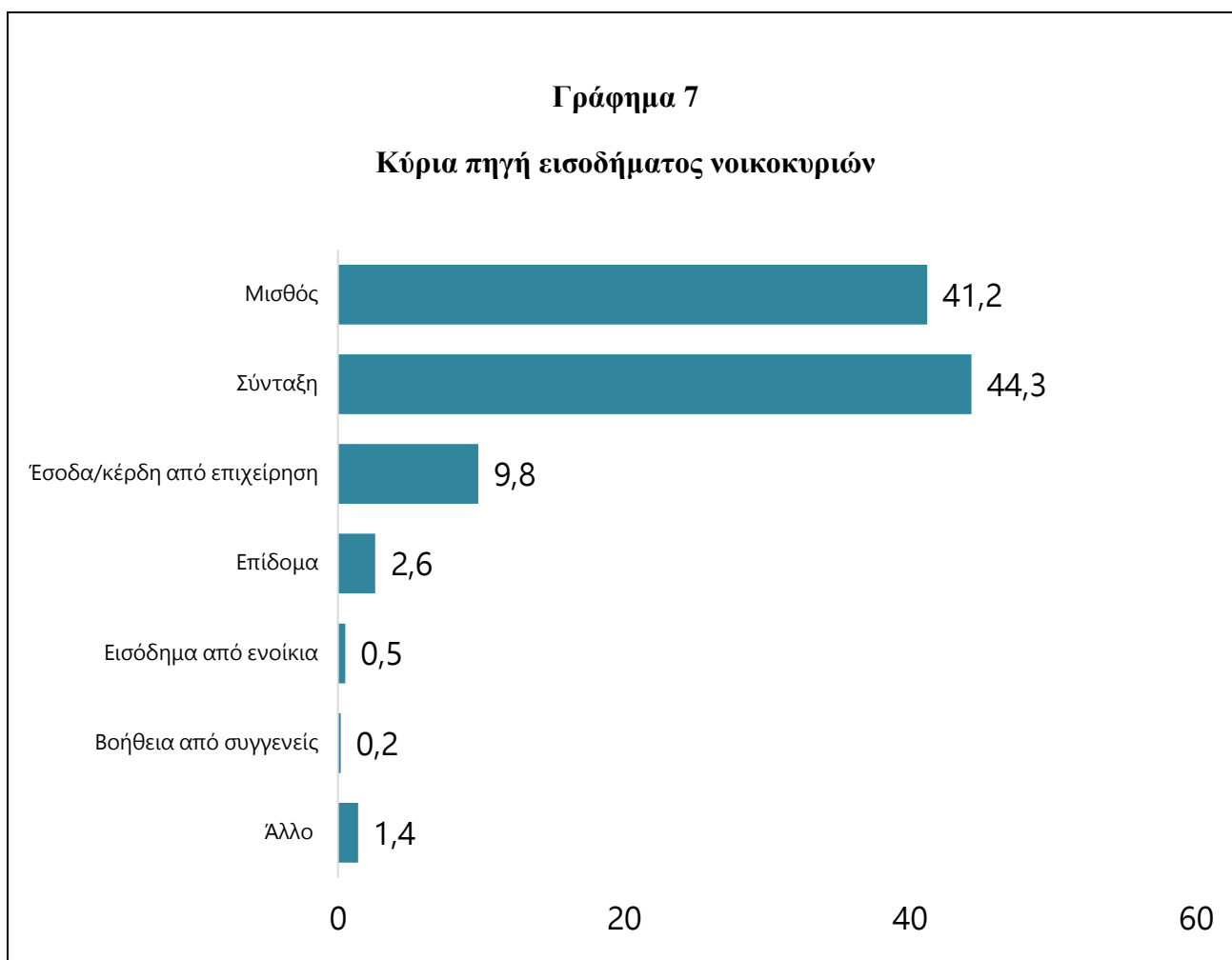
	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΤΗΣΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ 2020					ΠΕΡΙΟΧΗ			
	Μέχρι 10.000€	10.001€ - 18.000€	18.001€ - 25.000€	25.001€ - 30.000€	Άνω των 30.000€	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ & ΚΡΗΤΗ	ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ
να παραμείνει ίδια	38.3	46.2	48.1	47.7	64.1	43.3	45.3	46.1	44
να βελτιωθεί	12.2	12.8	13.4	17.2	15.1	17.8	9.7	11.9	10.8
να χειροτερέψει	42.4	35.8	32.6	28.6	16.3	35	40.5	33.3	37
ΔΑ	7.1	5.3	5.9	6.5	4.5	3.9	4.5	8.7	8.2

- 4 στα 10 νοικοκυριά (41,2%) (Γράφημα 7) δηλώνουν ως κύρια πηγή εισοδήματος τον μισθό, ποσοστό αυξημένο σε σχέση με το 2019 (37,1%). Από το εύρημα αυτό φαίνεται πως τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την συγκράτηση της μισθωτής εργασίας σε συνδυασμό με τα προγράμματα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας έχουν επιφέρει θετική μεταβολή ως προς την διάρθρωση της εισοδηματικής πηγής των νοικοκυριών.
- Σχεδόν 1 στα 10 νοικοκυριά (9,8%) δηλώνει ως κύρια πηγή εισοδήματος τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα ποσοστό βελτιωμένο σε σχέση με το 2019 (8,7%). Από το εύρημα αυτό φαίνεται πως η σταδιακή αύξηση, που καταγράφηκε τα τελευταία 3 έτη, των νοικοκυριών που το εισόδημα τους στηρίζεται κυρίως στα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα συνεχίστηκε, υποδεικνύοντας πως τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την στήριξη των επιχειρήσεων έχουν ανακόψει προς το παρόν τα μαζικά λουκέτα που προκαλούνται κατά την διάρκεια έντονων οικονομικών κρίσεων. Ωστόσο, το ποσοστό των νοικοκυριών που δηλώνουν ως κύρια πηγή εισοδήματος τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα παραμένει χαμηλότερο σε σύγκριση με τα ποσοστά που καταγράφονταν ακόμα και στην πιο υφεσιακή περίοδο της προηγούμενης χρηματοπιστωτικής κρίσης (12,6% το 2012).
- Για περισσότερο από 1 στα 2 (51,9%) νοικοκυριά με κύρια πηγή εισοδήματος τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα, αποτελεί και την μοναδική πηγή εισοδήματος τους. Καθώς η κοινωνική αυτή ομάδα, όπως προκύπτει τόσο από την υφιστάμενη έρευνα, όσο και από τις υπόλοιπες έρευνες που έχει διεξάγει το ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ για την κατάσταση των επιχειρήσεων κατά την διάρκεια της πανδημίας, είναι και εκείνη που έχει πληγεί περισσότερο από τις επιπτώσεις της πανδημικής κρίσης, δημιουργείται σοβαρός κίνδυνος να μην καταφέρει να επαναδραστηριοποιηθεί επιχειρηματικά εφόσον δεν στηριχτεί επαρκώς την επόμενη περίοδο και ιδίως κατά το διάστημα της σταδιακής επαναφοράς στην κανονικότητα. Τούτο, δημιουργεί προϋποθέσεις που μπορεί να οδηγήσουν στη αρνητική παράμετρο η οποία παρατηρήθηκε κατά την διάρκεια της δεκαετούς οικονομικής κρίσης και αφορά το ενδεχόμενο μετακίνησης ενός σημαντικού ποσοστού επιχειρηματιών προς τον άτυπο τομέα της οικονομίας. Μια συμπεριφορά, που ορίζεται ως αδήλωτη επιχειρηματική δραστηριότητα και αποτελεί συνέπεια της αδυναμίας εκπλήρωσης των υποχρεώσεων και της ανάγκης εξασφάλισης εισοδήματος για την κάλυψη στοιχειωδών δαπανών διαβίωσης. Μια τέτοια εξέλιξη θα επηρεάσει και τις θέσεις εργασίας, ιδιαίτερα των εργαζομένων εκείνων που τελούν υπό αναστολή, και των οποίων οι επιχειρήσεις έχουν υπολειμμένη επί μακρόν και δεν διαθέτουν επαρκή ρευστότητα ή πρόσβαση σε χρηματοδότηση ώστε να συνεχίσουν μέχρι η οικονομία να επανέλθει στην κανονικότητα. Αυτό όπως είναι επόμενο θα επηρεάσει αρνητικά και τα δημόσια έσοδα και

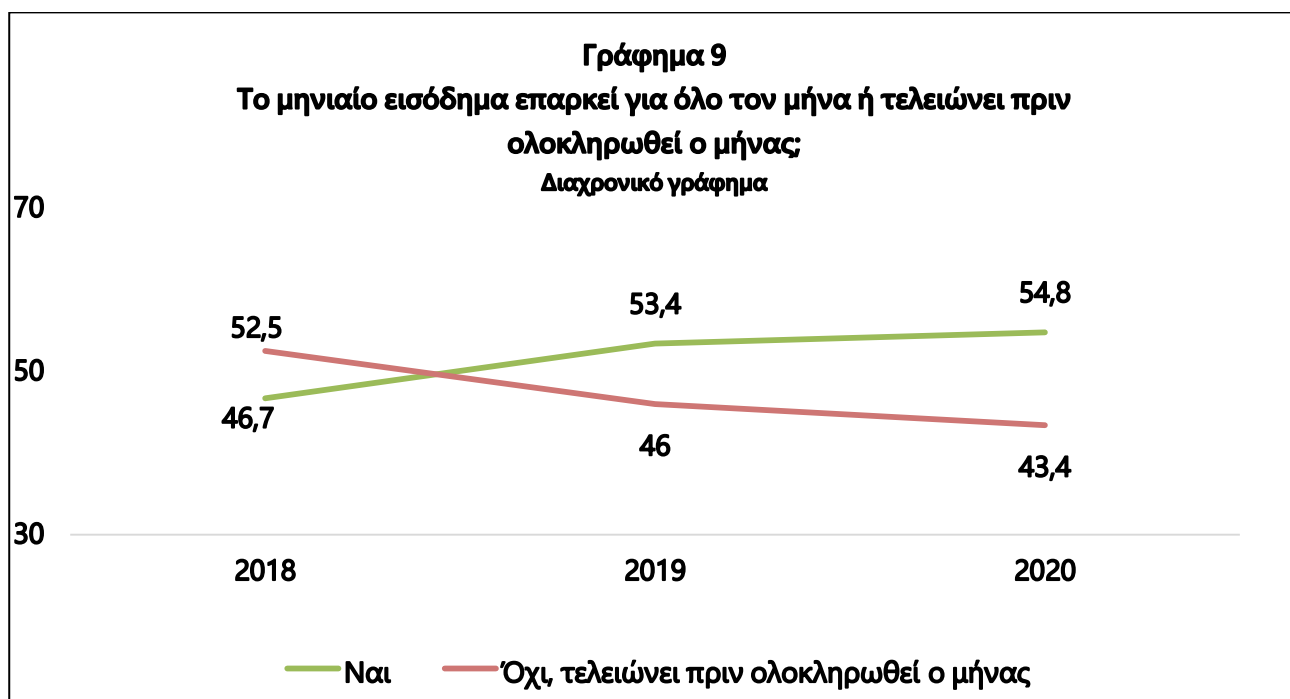
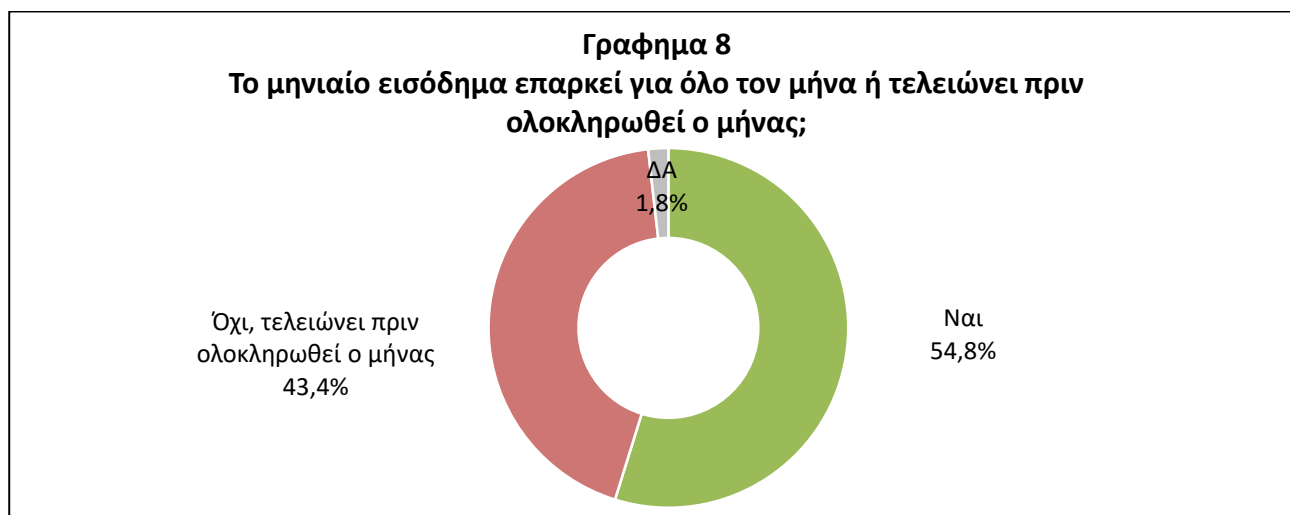
συνολικά τα δημοσιονομικά μεγέθη σε μια περίοδο που η επιστροφή σε δημοσιονομική ισορροπία θα είναι απολύτως αναγκαία.

- Μειωμένο σε σχέση με το 2019 (49,4%) αλλά σταθερά υψηλό παραμένει το ποσοστό των νοικοκυριών (44,3%) που δηλώνει τη σύνταξη ως κύρια πηγή εισοδήματος. Είναι μάλιστα και η δεύτερη κυριότερη πηγή εισοδήματος για το 17,1% των νοικοκυριών.
- Η σύνταξη παραμένει η κύρια πηγή εισοδήματος για το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών νοικοκυριών. Από την μια μεριά συνεχίζει να αποτελεί υποκατάστατο, του αποδυναμωμένου από την χρηματοπιστωτική κρίση κράτους πρόνοιας, για την αντιμετώπιση της φτώχειας. Από την άλλη η τάση μείωσης της εξάρτησης των νοικοκυριών από την σύνταξη ως κύριας πηγής εισοδήματος φαίνεται πως συνεχίζεται. Αυτό μάλλον συνδέεται αφενός με τον μεγάλο αριθμό εκκρεμών συντάξεων που ανέρχονται στις περίπου 280.000, αφετέρου στην διατήρηση της απασχόλησης το 2020 στα επίπεδα του 2019.

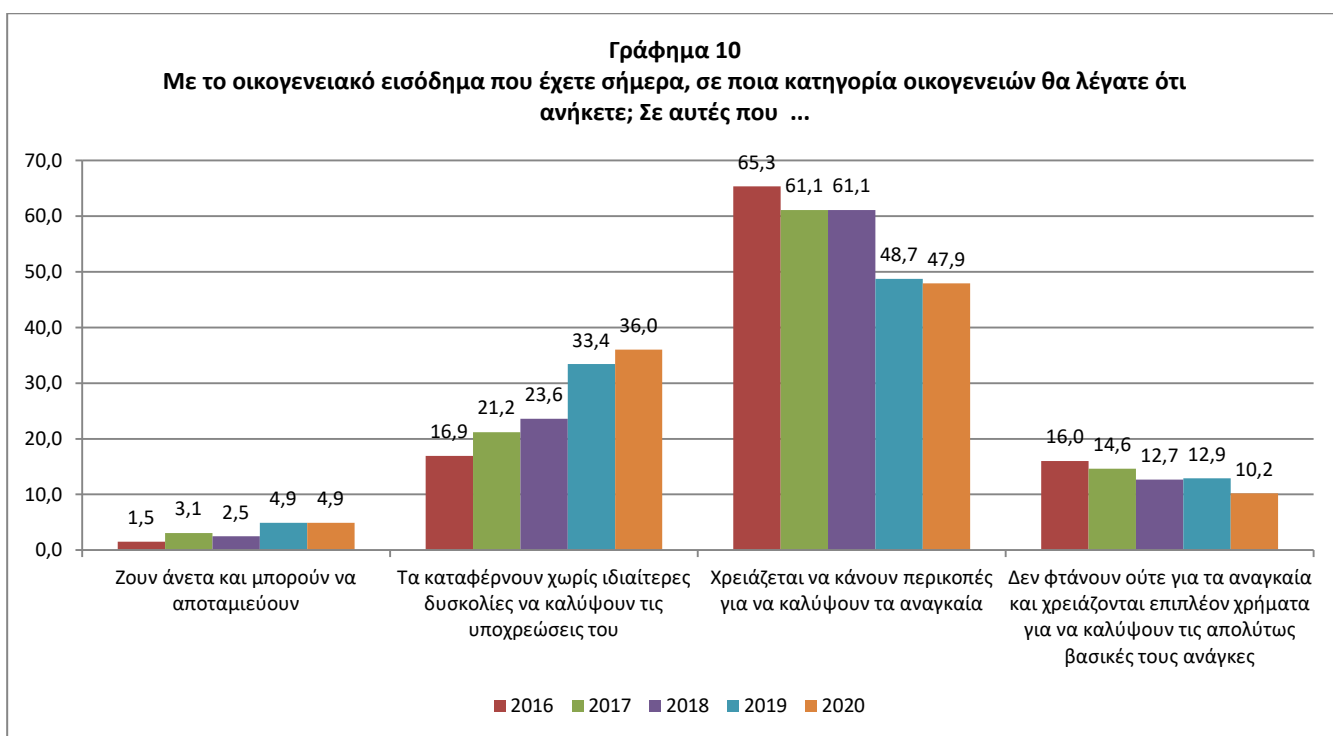

ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ - ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ

Περισσότερα από 4 στα 10 νοικοκυριά (43,4%) δηλώνουν ότι το μηνιαίο εισόδημα δεν επαρκεί για όλο τον μήνα (Γράφημα 8). Για αυτά τα νοικοκυριά το μηνιαίο εισόδημα επαρκεί κατά μέσο όρο για 19 ημέρες. Παρόλο που σε σχέση με την έρευνα του 2019 το ποσοστό των νοικοκυριών που το εισόδημα τους δεν επαρκεί για όλο το μήνα μειώθηκε (Γράφημα 9), εντούτοις ο μέσος όρος ημερών επάρκειας του εισοδήματος παρέμεινε ο ίδιος ενώ το ποσοστό των νοικοκυριών που το εισόδημα τους δεν επαρκεί για όλο το μήνα συνεχίζει να είναι πολύ υψηλό. Σε αυτή την δυσμενή κατάσταση βρίσκονται τα πολυμελή νοικοκυριά (50,3% τα νοικοκυριά με 4 μέλη και 62% τα νοικοκυριά με 5 μέλη και πάνω), τα νοικοκυριά με άνεργο μέλος (65,4%) και εκείνα με εισόδημα έως 10.000 € (65,2%). Με άλλα λόγια τα πιο ευάλωτα νοικοκυριά είναι εκείνα που συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες στην καθημερινότητά τους.

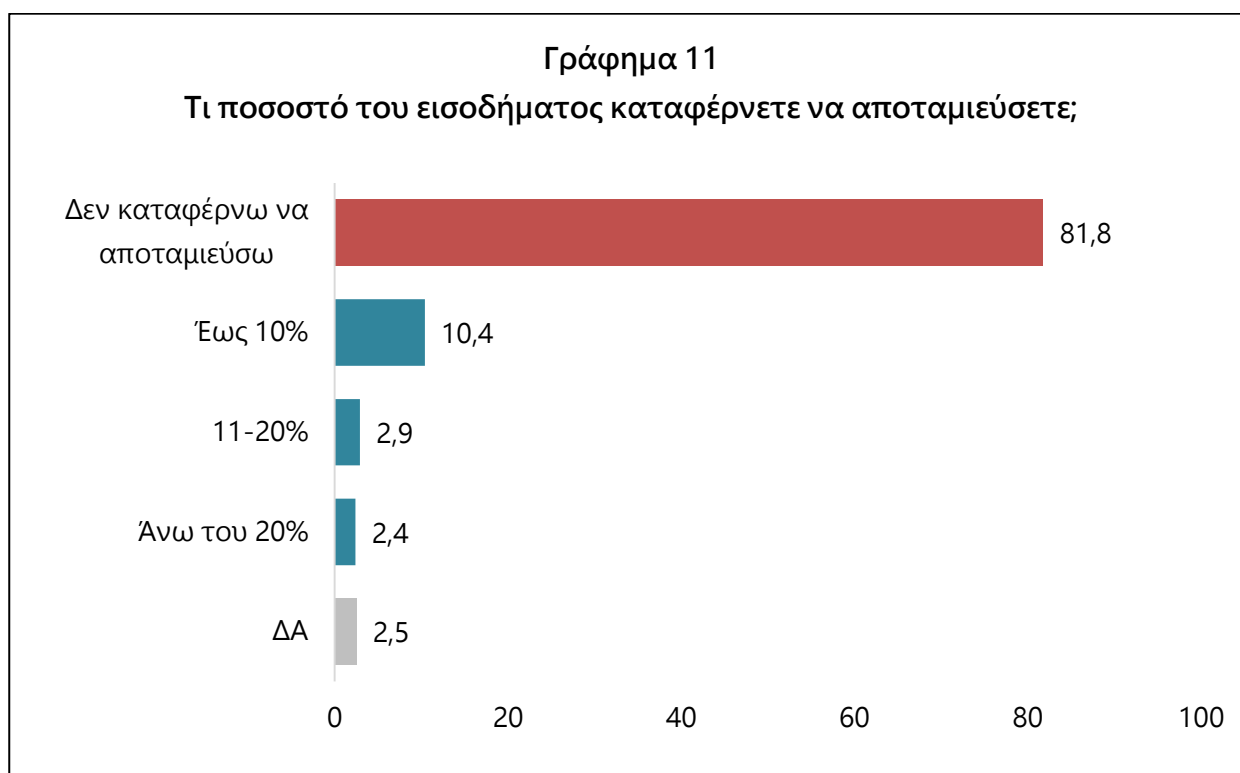
- Το 10,2% των νοικοκυριών δήλωσε ότι τα εισοδήματά του δεν επαρκούν για να καλύψουν ούτε τις βασικές του ανάγκες, εύρημα που σχετίζεται με το ποσοστό ακραίας φτώχειας που σημειώνεται στη χώρα μας (Γράφημα 10). Το εύρημα αυτό είναι ελαφρώς καλύτερο από το αντίστοιχο της ερευνάς του 2019 (12,9%) κάτι που μάλλον αποτελεί συνδυασμό της διατήρησης των επιδομάτων (πχ ΚΕΑ) που έχουν υιοθετηθεί τα τελευταία χρόνια για την αντιμετώπιση της φτώχειας και των μέτρων που έχουν ληφθεί για την συγκράτηση της απασχόλησης (αναστολή συμβάσεων εργασίας, επέκταση επιδομάτων ανεργίας). Σχεδόν 1 στα 2 νοικοκυριά (47,9%) δηλώνουν πως χρειάζεται να κάνουν περικοπές για να καλύψουν τα αναγκαία. Το 36% των νοικοκυριών δηλώνει πως τα καταφέρνει χωρίς δυσκολίες να καλύψει τις υποχρεώσεις, ενώ μόλις το 4,9% των νοικοκυριών δηλώνει που ζει άνετα και μπορεί να αποταμιεύσει.

- Ωστόσο το φαινόμενο της εισοδηματικής επισφάλειας εμφανίζεται σταθερά υψηλό και αυξημένο σε σχέση με το 2019 για τα πιο ευάλωτα νοικοκυριά, καθώς στο ενδεχόμενο μιας έκτακτης ανάγκης πληρωμής 500€, το 14,7% δηλώνει ότι δεν θα μπορούσε να την πραγματοποιήσει, ενώ το 35,1% θα κάλυπτε αυτή τη δαπάνη με μεγάλη δυσκολία (Πίνακας 3). Σημειώνεται ότι τα νοικοκυριά με εισόδημα έως 10.000 € (34,3%) και τα νοικοκυριά με ανέργους (25,3%) αντιμετωπίζουν σοβαρότερο πρόβλημα κάλυψης των βασικών αναγκών.

Πίνακας 3 Ενα έκτακτο αλλά απολύτως αναγκαίο έξοδο της τάξης των 500 ευρώ θα το αντιμετωπίζατε:	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία	7,6	5,8	9,4	13,8	17,5	18,6
Με μικρή δυσκολία	24,0	26,7	21,5	22,5	30,8	30,8
Με μεγάλη δυσκολία	52,9	51,4	52,2	45,0	38,9	35,1
Δεν θα μπορούσα να το αντιμετωπίσω	15,2	15,8	16,3	18,7	12,1	14,7

- Σταθερά συντριπτικό παραμένει το ποσοστό αδυναμίας αποταμίευσης των νοικοκυριών, καθώς 8 στα 10 νοικοκυριά (81,8%) δήλωσαν ότι δεν καταφέρνουν να αποταμιεύσουν, παρά την μείωση της κατανάλωσης που καταγράφηκε λόγω των εκτεταμένων περιορισμών που υιοθετήθηκαν για την αποτροπή εξάπλωσης του κορωνοϊού (Γράφημα 11).

- Το ποσοστό των νοικοκυριών που αδυνατούν να αποταμιεύσουν κινείται στα ίδια επίπεδα με την έρευνα του 2019. Σημειώνεται πως στην περσινή έρευνα είχε καταγραφεί μια σημαντική αύξηση κατά δέκα μονάδες του ποσοστού των νοικοκυριών που μπορούσαν αποταμιεύσουν (Πίνακας 4). Κατά κύριο λόγο αυτή η αύξηση οφειλόταν στην βελτίωση της ελληνικής οικονομίας και συμβάδιζε με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος για τις καταθέσεις των νοικοκυριών όπου για το 2019 είχε καταγραφεί μια αύξηση των καταθέσεων κατά περίπου 6,5 δισ €. Αντίστοιχα και στην φετινή έρευνα το ποσοστό των νοικοκυριών που μπορεί να

αποταμιεύσει παραμένει το ίδιο κάτι που αποτυπώνεται και στα στοιχεία της τράπεζας της Ελλάδος όπου οι καταθέσεις των νοικοκυριών έχουν αυξηθεί κατά περίπου 7 δισ €.

Πίνακας 4 - Διαχρονικός				
Τι ποσοστό του εισοδήματος καταφέρνετε να αποταμιεύσετε;	2016	2017	2018	2019
Δεν καταφέρνω να αποταμιεύσω	93,7	93,5	90,3	79,9
Έως 10%	3,3	4,3	6,0	13,6
11-20%	1,1	1,6	2,2	3,6
Άνω του 20%	0,7	0,8	0,8	1,9
ΔΑ	1,2	0,8	0,7	1,1

- Ωστόσο όπως και το 2019 έτσι και το 2020 η αύξηση της αποταμίευσης αποτελεί δυνατότητα κυρίως των νοικοκυριών με πολύ ψηλά εισοδήματα (πάνω από 30.000€) όπου ένα πολύ μεγάλο μέρος τους (47,8%) μπορεί και αποταμιεύει (Πίνακας 5). Μάλιστα μετά από επεξεργασία των στοιχείων της έρευνας προκύπτει ότι το 2020 σε σχέση με το 2019 αποταμίευσαν και υψηλότερα ποσοστά του εισοδήματος κάτι που είναι επόμενο λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς που ίσχυσαν το 2020 στην οικονομική δραστηριότητα και επηρέασαν αρνητικά την κατανάλωση. Από τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνεται πως η πανδημική κρίση όξυνε τις ανισότητες, παρά τα μέτρα στήριξης που όπως φαίνεται κυρίως επέδρασαν στην συγκράτηση της απασχόλησης και στην διατήρηση στα προ της πανδημίας επίπεδα της σχετικής και ακραίας φτώχειας. Η αδυναμία των νοικοκυριών να αποταμιεύσουν εκτός από τις χαμηλές προσδοκίες για το μέλλον που προκαλεί στα ίδια τα νοικοκυριά αποτελεί και μια πολύ ισχυρή βάση για να στηριχτούν πολιτικές που στο κέντρο τους έχουν την αξιοποίηση των αποταμιεύσεων τους.

Πίνακας 5
Αποταμίευση Νοικοκυριών ανά κατηγορία

	ΜΕΛΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ					ΑΝΕΡΓΟΙ ΣΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ	
	1 άτομο	2 άτομα	3 άτομα	4 άτομα	5 άτομα και άνω	Ναι	Όχι
Δεν καταφέρνω να αποταμιεύσω	77.8	80.6	76.7	85.9	95.2	94.1	76.9
Έως 10%	7.3	12.6	13.5	8.2	3.6	2.7	13.4
11-20%	2.7	3.7	2.5	3.4	0	0.3	3.9
Άνω του 20%	7.5	1.4	3.7	0.8	0	0.7	3.1
ΔΑ	4.8	1.8	3.6	1.7	1.2	2.1	2.7

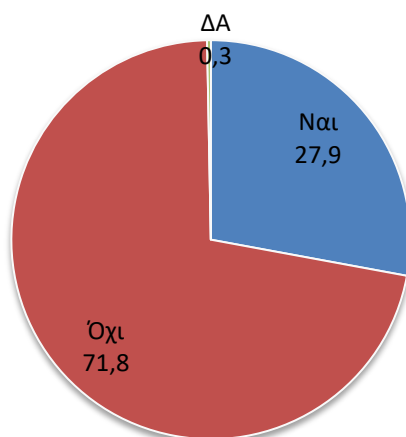
	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΤΗΣΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ 2020					ΠΕΡΙΟΧΗ			
	Μέχρι 10.000€	10.001€ - 18.000€	18.001€ - 25.000€	25.001€ - 30.000€	Άνω των 30.000€	ΑΤΤΙΚΗ	ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ & ΚΡΗΤΗ	ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ
Δεν καταφέρνω να αποταμιεύσω	95.5	87.8	71.3	63.5	47.5	79.1	87	81.7	83.1
Έως 10%	3.1	9.4	13.6	20	30	12.3	8.7	10.3	8.6
11-20%	0.9	1.9	5.8	4.4	10.3	3.9	1.6	2.2	3
Άνω του 20%	0.4	0.3	4.7	10.1	7.5	3	1.8	2.5	1.7
ΔΑ	0	0.6	4.7	2	4.7	1.8	0.8	3.3	3.5

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΑΝΕΡΓΙΑ

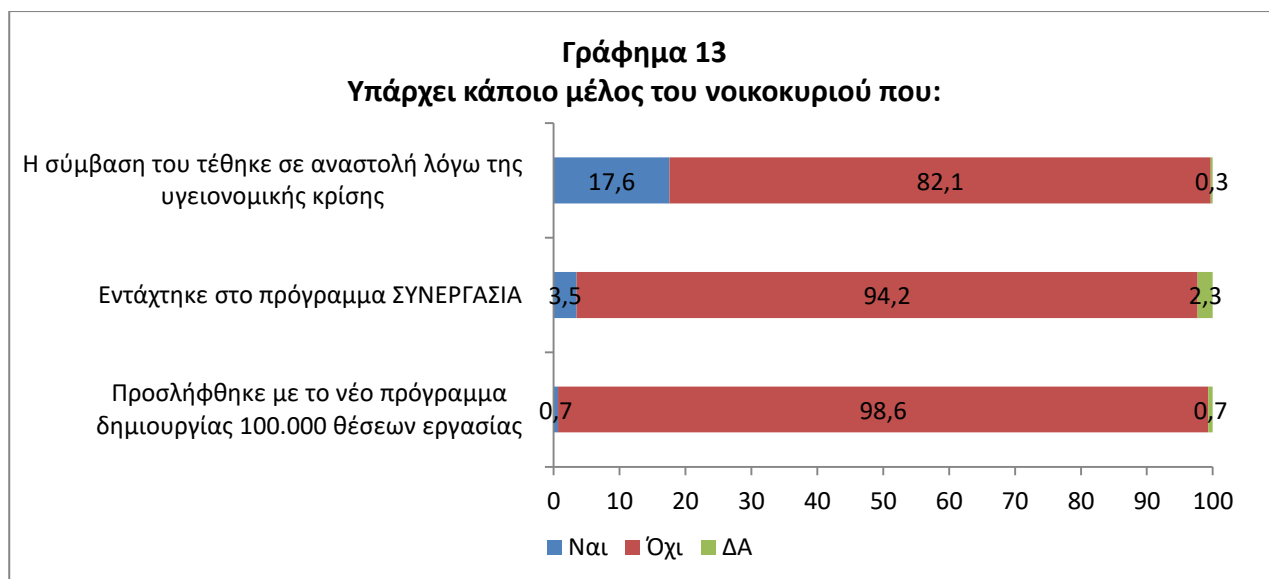
- Σχεδόν 3 στα 10 νοικοκυριά (27,9%) δηλώνουν πως έχουν τουλάχιστον ένα άνεργο μέλος (Γράφημα 12). Το εύρημα είναι σχετικά καλύτερο με το αντίστοιχο της έρευνας εισοδήματος του 2019 (29,5%). Φαίνεται πως τελικά το ποσοστό ανεργίας για το 2020 θα είναι εάν όχι ελαφρώς χαμηλότερο τουλάχιστον αντίστοιχο με εκείνο του 2019. Παραμένει, όμως, ένα ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό που σε κάθε περίπτωση θα κινείται κοντά στο 17%. Είναι προφανές πως τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την διατήρηση των θέσεων εργασίας έχουν πετύχει τον στόχο συγκράτησης της απασχόλησης.
- Υψηλό παραμένει το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων, καθώς σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας περισσότερα από 1 στα 2 νοικοκυριά (54,3%) που δηλώνουν πως κάποιο μέλος τους είναι άνεργο, βρίσκεται σε κατάσταση μακροχρόνιας ανεργίας (περισσότερο του 1 έτους). Αυτό επιβεβαιώνει την ανάγκη ενίσχυσης του πλαισίου κοινωνικής προστασίας και την

υιοθέτηση αποτελεσματικών ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης με σκοπό την επανένταξη στην αγορά εργασίας και όχι την περιθωριοποίηση.

Γράφημα 12
Έχετε κάποιο άνεργο μέλος στο νοικοκυριό σας; (Που να μην εργάζεται και να ψάχνει για δουλειά)

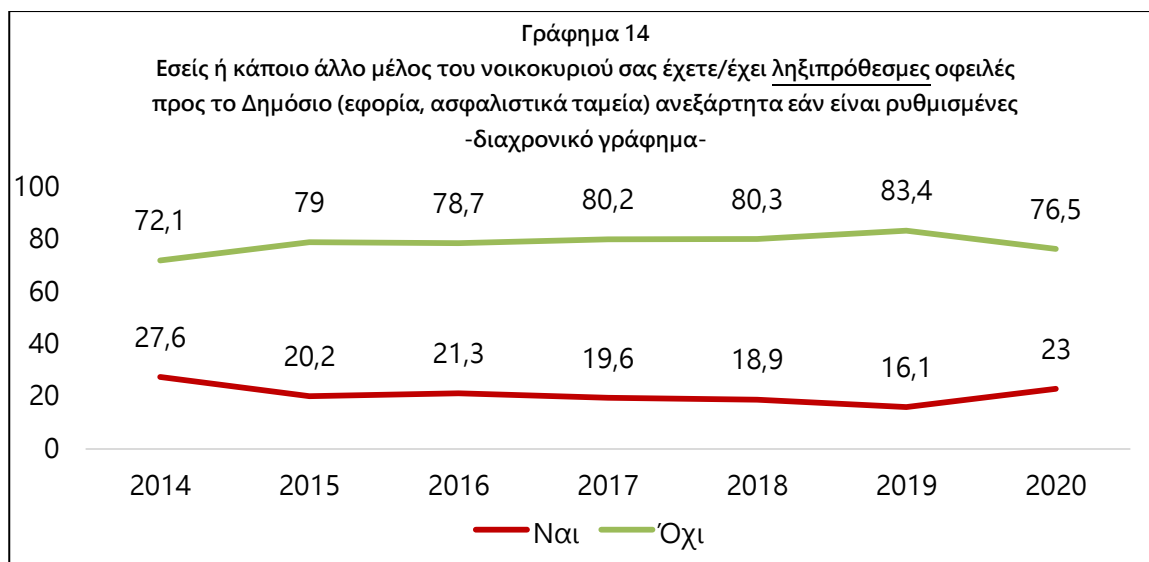

- Το 17,6% των νοικοκυριών δηλώνει πως έχει κάποιο μέλος που η σύμβαση του τέθηκε σε αναστολή, το 3,5% έχει κάποιο μέλος που εντάχθηκε στο πρόγραμμα Συν-εργασία, ενώ μόλις το 0,7% δηλώνει πως έχει κάποιο μέλος που προσλήφθηκε με το πρόγραμμα δημιουργίας 100.000 θέσεων εργασίας (Γράφημα 13). Από τα στοιχεία της έρευνας φαίνεται πως περίπου 700.000 θέσεις εργασίας (αναστολή συμβάσεων και πρόγραμμα Συν-εργασία) βρίσκονται σε επισφάλεια, καθώς όπως προκύπτει τόσο από την έρευνα εισοδήματος, όσο και από την έρευνα οικονομικού κλίματος του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (Ιούλιος 2020), τουλάχιστον το 30% των επιχειρήσεων αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα βιωσιμότητας. Υπάρχει κίνδυνος απότομης αύξησης της ανεργίας εάν οι επιχειρήσεις που τελούν σε αναστολή ή υπολειπούνται και έχουν αναστείλει συμβάσεις εργασίας προχωρήσουν σε εκτεταμένες απολύσεις εάν αρθούν ή/και δεν επεκταθούν τα μέτρα προστασίας. Αυτό θα είναι αποτέλεσμα είτε διακοπής της επιχειρηματικής δραστηριότητας, είτε υπό το βάρος των συσσωρευμένων υποχρεώσεων και της μειωμένης ζήτησης δεδομένου ότι η επαναφορά στην οικονομική και κοινωνική κανονικότητα δεν θα γίνει αυτόματα αλλά σταδιακά. Με βάση αυτά είναι ανάγκη να σχεδιαστεί και να υλοποιηθεί για την μετά covid-19 περίοδο ένα ευρύ πρόγραμμα διατήρησης των θέσεων εργασίας, των εργαζομένων που τελούν υπό αναστολή, για τις επιχειρήσεις και τους κλάδους που έχουν πληγεί περισσότερο από την υγειονομική κρίση.

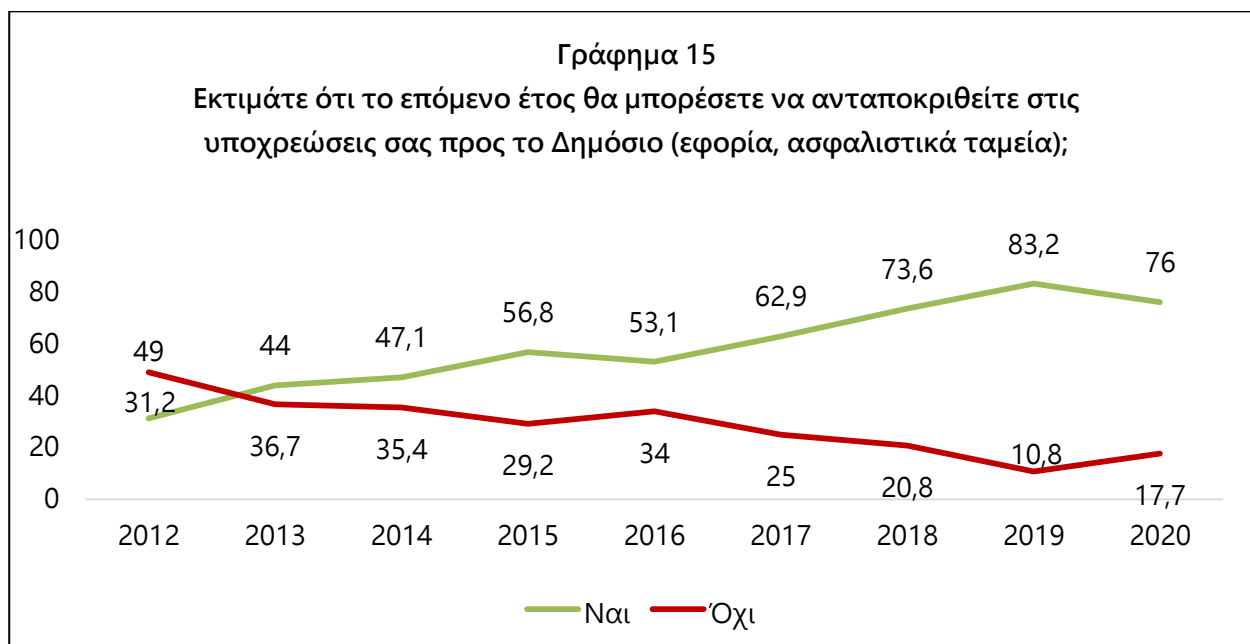

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

- Μετά από μια εξαετία συνεχούς αποκλιμάκωσης του αριθμού των νοικοκυριών που είχαν ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το δημόσιο, στην φετινή έρευνα εισοδήματος του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ καταγράφεται αύξηση, αποτυπώνοντας ακόμα μια δυσμενή επίπτωση της υγειονομικής κρίσης. Συγκεκριμένα σχεδόν 1 στα 4 νοικοκυριά (23%) δηλώνει πως έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο (Γράφημα 14). Το ποσοστό αυτό είναι σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με την αντίστοιχη έρευνα του 2019 (16,1%) που υποδηλώνει πως η πανδημική κρίση οδήγησε σε αύξηση των ατόμων που έχουν ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο. Τα πολυμελή νοικοκυριά, άνω το 5 ατόμων (44,5%), τα νοικοκυριά με κύρια πηγή εισοδήματος τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα (44%), τα νοικοκυριά με τουλάχιστον 1 άνεργο (37,7%) και εκείνα με εισόδημα έως 10.000 € (35,4%) σημειώνουν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά μεταξύ των νοικοκυριών που δηλώνουν πως έχουν ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο.

- Αυξημένο κατά 7 μονάδες σε σχέση με την έρευνα του 2019 παρουσιάζεται και το ποσοστό των νοικοκυριών που δηλώνουν πως δεν θα καταφέρουν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους προς το Δημόσιο το επόμενο έτος. Συγκεκριμένα το 17,7% των νοικοκυριών δηλώνει πως δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις φορολογικές ή/και ασφαλιστικές του υποχρεώσεις (Γράφημα 15). Τα μεγαλύτερα ποσοστά αδυναμίας εκπλήρωσης των υποχρεώσεων τους καταγράφουν τα νοικοκυριά με εισόδημα έως 10.000 € (30,2%), τα νοικοκυριά που δηλώνουν ως κύρια πηγή εισοδήματος τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα (29,1%), τα νοικοκυριά που διαμένουν στην γεωγραφική περιοχή Νησιά Αιγαίου και Κρήτης (28,5%) και τα νοικοκυριά με άνεργο μέλος (25,2%).

- Το 7,4% των νοικοκυριών έχουν ληξιπρόθεσμες οφειλές προς τις τράπεζες για καταναλωτικά, επιχειρηματικά δάνεια ή/και κάρτες, ενώ το 6,7% των νοικοκυριών δηλώνουν πως δεν θα καταφέρουν να ανταποκριθούν στις προαναφερόμενες τραπεζικές υποχρεώσεις.
- Σχεδόν 9 στα 10 νοικοκυριά (88,3%) διαμένουν σε ιδιόκτητο σπίτι έναντι του 11,5% των νοικοκυριών που πληρώνουν ενοίκιο.
- Από τα νοικοκυριά που διαμένουν σε ιδιόκτητο σπίτι το 27% έχει ενεργό στεγαστικό δάνειο. Από τα νοικοκυριά αυτά το 15,4% έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα επιδότησης δόσεων στεγαστικού δανείου (ΓΕΦΥΡΑ), το 12,2% καταβάλει τις δόσεις τους συχνά με κάποια καθυστέρηση, ενώ το 10,1% έχει καθυστερημένες οφειλές περισσότερο από 3 μήνες.
- Από τα ευρήματα της έρευνας φαίνεται πως το πρόγραμμα ΓΕΦΥΡΑ έχει βοηθήσει στην μείωση των νοικοκυριών που αδυνατούν να εξυπηρετήσουν τα στεγαστικά τους δάνεια καθώς στα αντίστοιχα στοιχεία της έρευνας του 2019 είχε καταγραφεί πως τα νοικοκυριά που καταβάλουν τις δόσεις τους με κάποια καθυστέρηση ήταν 14,3% ενώ εκείνα που είχαν καθυστερημένες οφειλές για περισσότερο από 3 μήνες ήταν 14,7%. Ωστόσο παραμένει ένα σημαντικό ποσοστό νοικοκυριών (10,1%) που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα εξυπηρέτησης των δανείων τους. Τα νοικοκυριά αυτά εντοπίζονται κυρίως σε εκείνα που έχουν εισόδημα έως 10.000€ (18,3%), στα νοικοκυριά με άνεργο μέλος (17,5%) και στα πολυμελή νοικοκυριά (15,6%).
- Καλύτερη εικόνα σε σχέση με την έρευνα του 2019 παρουσιάζεται και ως προς τις εκτιμήσεις των νοικοκυριών σχετικά με την δυνατότητα εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανειακών τους υποχρεώσεων για το 2021 (Γράφημα 16). Συγκεκριμένα το 77,8% θεωρεί πως θα ανταποκριθεί στις δανειακές του υποχρεώσεις έναντι του 15,4% που δηλώνει πως δεν θα τα καταφέρει (Γράφημα 17).

Έτος Ίδρυσης 2006

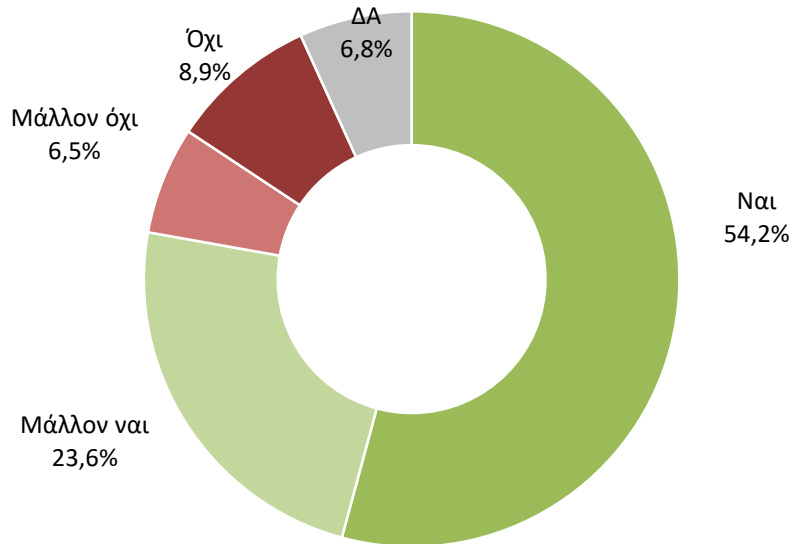
ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

Γράφημα 16

Πιστεύετε ότι θα μπορέσετε να αποπληρώσετε κανονικά τις δόσεις του στεγαστικού σας στο επόμενο έτος;

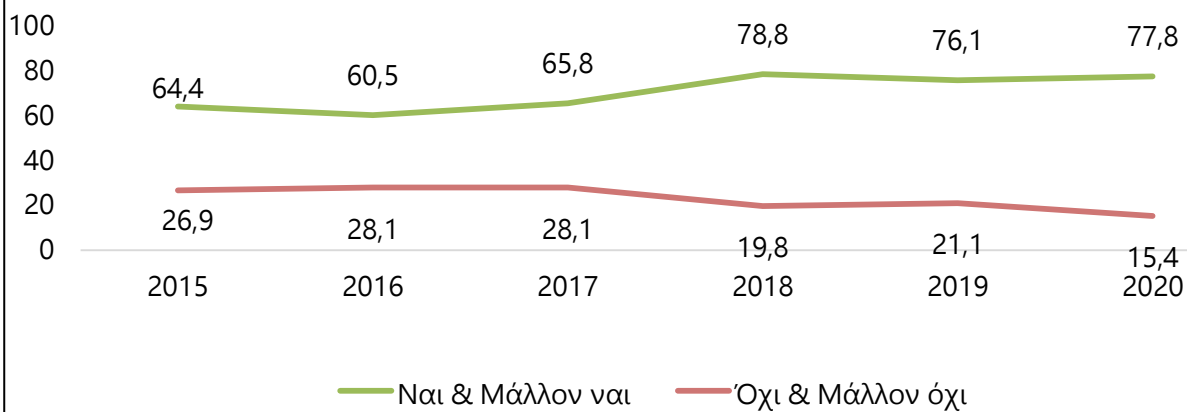
- Βάση: Όσοι έχουν στεγαστικό δάνειο που τρέχει ακόμα -

Γράφημα 17. - Διαχρονικό

Πιστεύετε ότι θα μπορέσετε να αποπληρώσετε κανονικά τις δόσεις του στεγαστικού σας στο επόμενο έτος;

- Βάση: Όσοι έχουν στεγαστικό δάνειο που τρέχει ακόμα -

- Αυξημένο σε σχέση με το 2019 είναι το ποσοστό των νοικοκυριών που φοβάται ότι μπορεί να απωλέσει το σπίτι του λόγω οφειλών. Ειδικότερα το 14,7% των νοικοκυριών εκφράζει το φόβο απώλειας του ακινήτου του κάποια στιγμή στο μέλλον (Γράφημα 18). Τα νοικοκυριά που εκφράζουν εντονότερα το φόβο αυτό είναι εκείνα με πάνω από 5 μέλη (30,6%), τα

νοικοκυριά με άνεργο (23,6%) και τα νοικοκυριά με εισόδημα μέχρι 10.000 € (23,6%). Επιπλέον το 47,9%, δηλαδή, σχεδόν 1 στα 2 νοικοκυριά που έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα ΓΕΦΥΡΑ, εκφράζει το φόβο απώλειας του ακινήτου του κάποια στιγμή στο μέλλον. Αυτό εξηγεί και την αυξημένη ανησυχία που καταγράφεται σε αυτό το εύρημα που όπως φαίνεται σε σημαντικό βαθμό συνδέεται με την άρση της οικονομικής στήριξης που έχει δοθεί σε μέρος των νοικοκυριών για την εξυπηρέτηση των δανειακών τους υποχρεώσεων και κατ' επέκταση στην επιστροφή στην παγίδα χρέους που ήδη ένα σημαντικό ποσοστό νοικοκυριών βρίσκεται, κυρίως γιατί όπως φαίνεται διαβιεί σε συνθήκες πραγματικής φτώχειας.

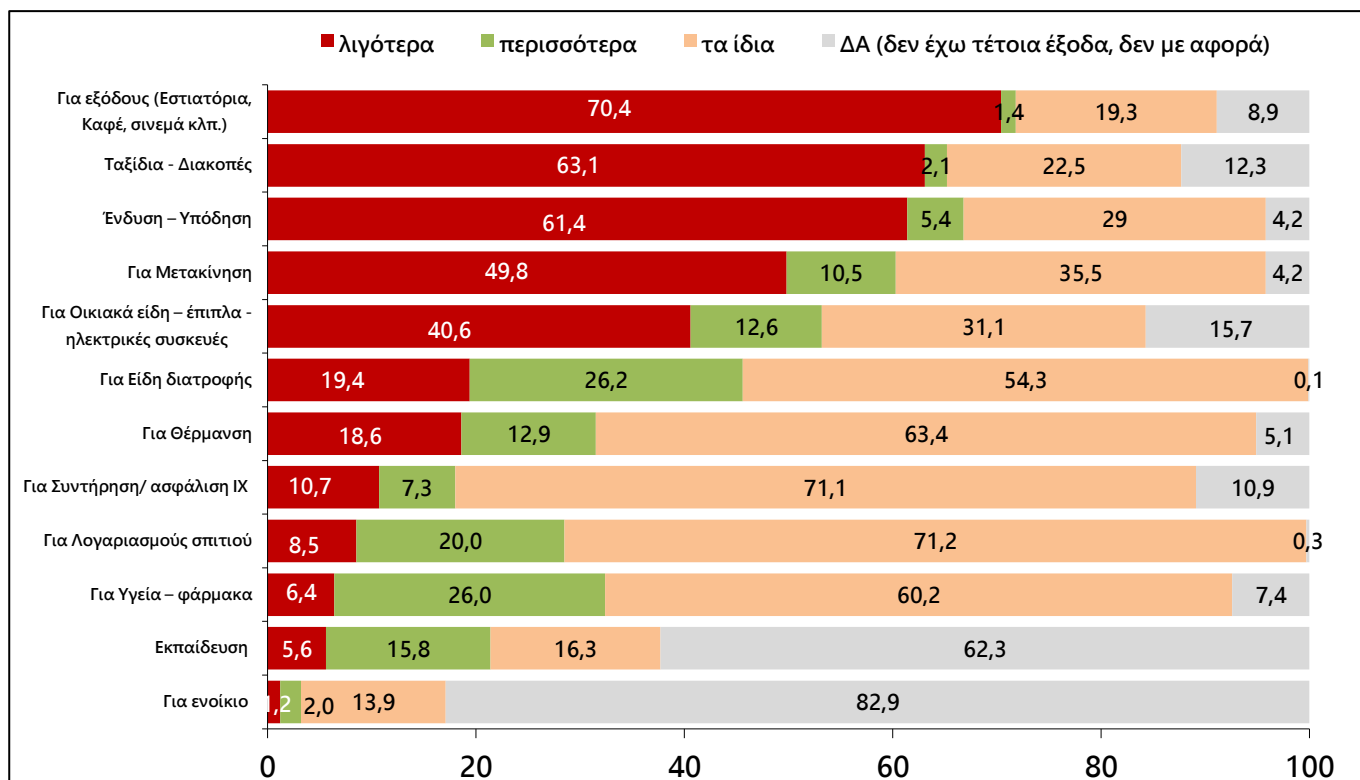
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ- ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

- Οι εκτεταμένοι περιορισμοί που υιοθετήθηκαν στην οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα για την αντιμετώπιση του Covid-19 σε συνδυασμό με την μείωση των εισοδημάτων μετέβαλαν σημαντικά τις καταναλωτικές τάσεις. Όπως φαίνεται στο Γράφημα 19 οι συντριπτικά μεγαλύτερες περικοπές των νοικοκυριών έγιναν στις δραστηριότητες εκείνες που επηρεάστηκαν περισσότερο από τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν. Συγκεκριμένα, 7 στα 10 νοικοκυριά περιόρισαν τα έξοδα τους για εξόδους (εστιατόρια, καφέ, σινεμά κλπ). Περισσότερα από 6 στα 10 νοικοκυριά ξόδεψαν λιγότερα για ταξίδια. 6 στα 10 νοικοκυριά

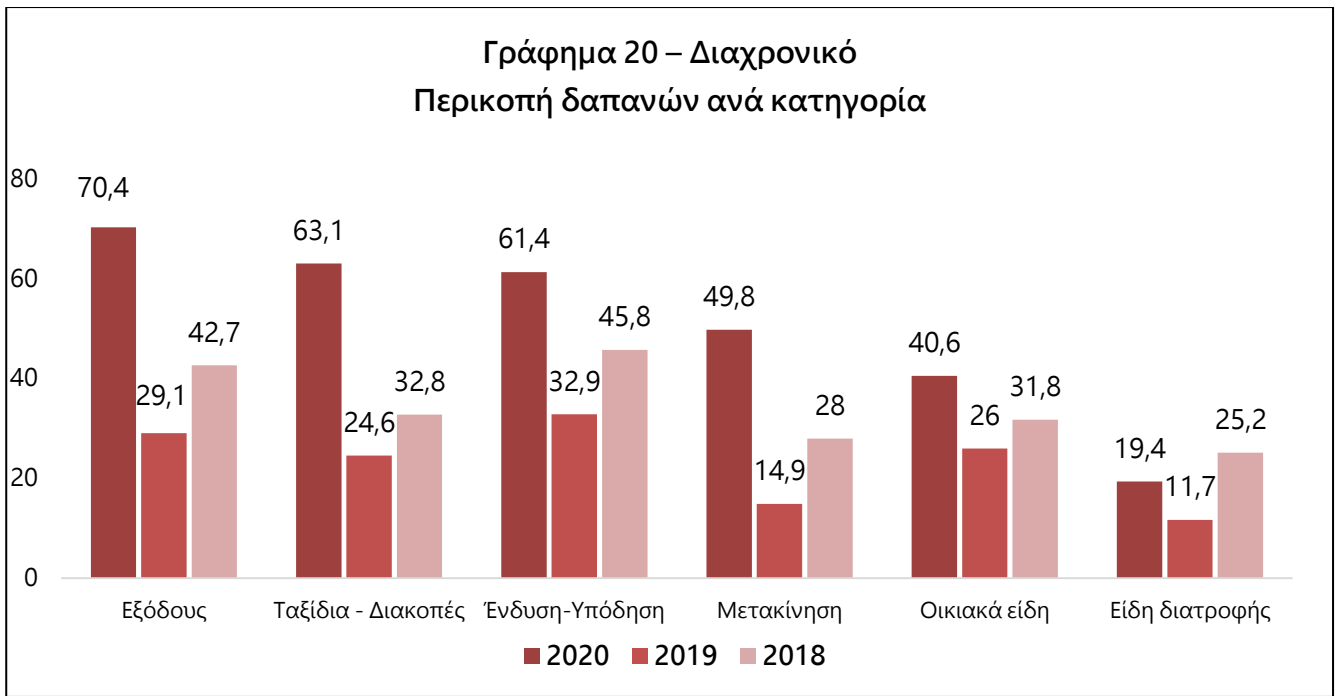
περιόρισαν τις δαπάνες για ένδυση-υπόδηση, ενώ τα μισά περίπου νοικοκυριά ξόδεψαν λιγότερα για μετακινήσεις.

Γράφημα 19 - Δαπάνες νοικοκυριών 2020

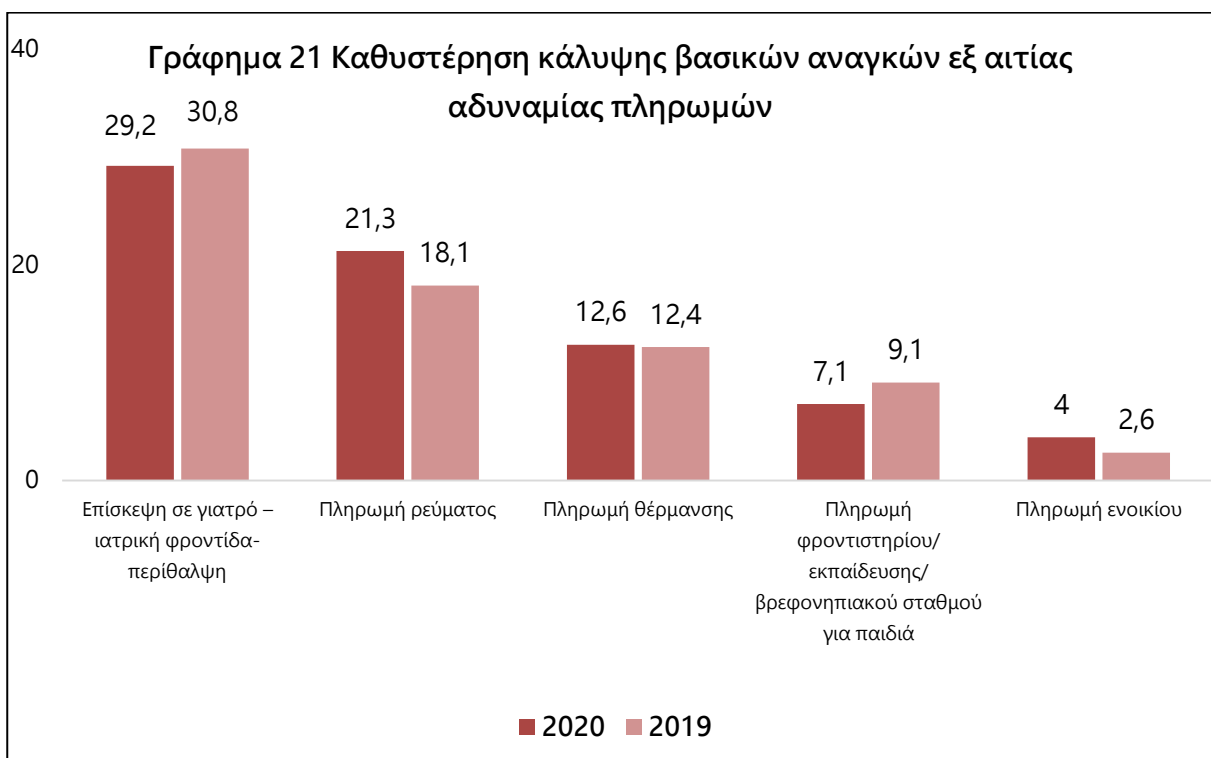
-Θα ήθελα να μου πείτε αν διαθέσατε τα ίδια, λιγότερα ή περισσότερα χρήματα το 2020 σε σχέση με αυτά που διαθέσατε το 2019 στις κατηγορίες δαπανών του νοικοκυριού σας:-

- Η ένταση των μεταβολών που προκλήθηκαν το 2020 στις καταναλωτικές συνήθειες φαίνεται συγκρίνοντας τα στοιχεία της παρούσας ερευνάς με τις αντίστοιχες των 2 προηγούμενων ετών και ιδιαίτερα με του 2019. Όπως φαίνεται στο Γράφημα 20 ειδικά για τις δραστηριότητες που επηρεάστηκαν περισσότερο από την πανδημική κρίση, όπως οι έξοδοι, τα ταξίδια και οι μετακινήσεις, τα νοικοκυριά που το 2020 περιόρισαν τις δαπάνες τους υπερδιπλασιάστηκαν σε σχέση με το 2019.
- Αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης καταγράφεται για βασικές ανάγκες (είδη διατροφής, υγεία-φάρμακα). Ειδικότερα το 26,2% των νοικοκυριών αύξησε τις δαπάνες του για διατροφή, το 26% για υγεία και φάρμακα και το 20% για λογαριασμούς σπιτιού.

- Σχετικά αμετάβλητοι σε σχέση με το 2019, αλλά σημαντικά υψηλοί παραμένουν οι δείκτες που αφορούν την καθυστέρηση κάλυψης κάποιας ανάγκης, εξ αιτίας οικονομικής αδυναμίας (Γράφημα 21). Ειδικότερα, 3 στα 10 νοικοκυριά καθυστέρησαν να αναζητήσουν την κατάλληλη θεραπεία για κάποιο ιατρικό πρόβλημα, ενώ 2 στα 10 καθυστέρησαν να πληρώσουν το ρεύμα.

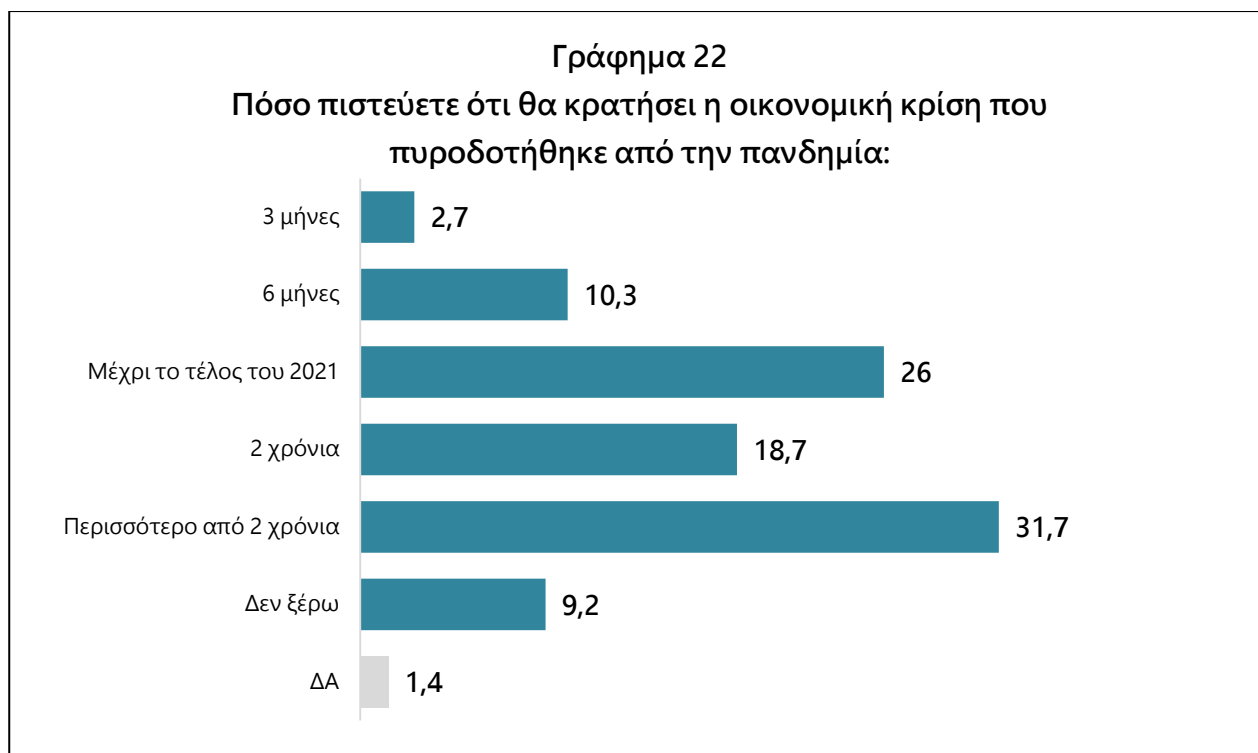

- Αύξηση όπως ήταν επόμενο καταγράφεται και στις πληρωμές μέσω ηλεκτρονικών συναλλαγών. Ωστόσο, δεν παρουσιάζεται κάποια ισχυρή μεταβολή, καθώς η τάση όλο και μεγαλύτερης υιοθέτησης των ηλεκτρονικών τρόπων πληρωμής ως μέσου συναλλαγής είχε ήδη ξεκινήσει από το 2016. Ειδικότερα το 2016, το 46% του πληθυσμού συναλλασσόταν μόνο με μετρητά, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό σήμερα έχει μειωθεί στο 8,6% (Πίνακας 6). Αυτή η διαρθρωτική μεταβολή στην κουλτούρα συναλλαγών, η οποία ωφελεί και την ευστάθεια του τραπεζικού συστήματος, θα πρέπει να ενθαρρυνθεί μέσα από τη μείωση και απαλοιφή κάθε ενδιάμεσου κόστους συναλλαγής, συνδρομών κλπ από τα τραπεζικά ιδρύματα.

Πίνακας 6 - Διαχρονικός Ποσοστό ηλεκτρονικών συναλλαγών νοικοκυριών	2016	2017	2018	2019	2020
πληρώνω μόνο με μετρητά	46,0	22,8	19,6	12,8	8,6
Έως 10%	6,1	5,4	4,4	3,5	3,3
11% - 20%	5,7	8,4	5,0	7,1	4,4
21% - 30%	5,9	6,0	5,7	7,6	6,6
31% - 40%	2,9	4,5	3,5	5,4	4
41% - 50%	4,8	13,4	17,1	11,8	12,7
51% - 60%	2,4	4,1	6,0	7,4	7,9
61% - 70%	5,8	9,3	11,0	9,7	12,6
71% - 80%	6,2	11,5	14,5	17	17,8
81% - 90%	2,8	8,0	9,0	10,9	10
Πάνω από 90%	1,3	3,0	4,4	4,5	7,9
ΔΑ	3,6	3,6	0,0	2,3	4,2

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΡΙΣΗΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΕΤΡΩΝ

- 1 στα 2 νοικοκυριά θεωρεί ότι η οικονομική κρίση που πυροδοτήθηκε από την εκδήλωση της πανδημίας θα διαρκέσει για 2 ή και περισσότερα χρόνια. Το 26% θεωρεί ότι θα διαρκέσει μέχρι το τέλος του 2021, ενώ μόλις το 13% θεωρεί ότι θα διαρκέσει για όχι περισσότερο από 6 μήνες (Γράφημα 22). Το εύρημα πως τα μισά νοικοκυριά θεωρούν πως η κρίση θα διαρκέσει για περισσότερο από 2 χρόνια ενδέχεται να επηρεάσει την καταναλωτική συμπεριφορά τους καθώς θα τηρούν μια στάση αναμονής έναντι των εξελίξεων.

- 1 στα 2 νοικοκυριά (52,8%) αξιολογούν ως ανεπαρκή ή μάλλον ανεπαρκή τα μέτρα στήριξης της οικονομίας που έχει λάβει η κυβέρνηση. Στον αντίποδα 4 στα 10 νοικοκυριά (40,4%) θεωρούν πως τα μέτρα είναι επαρκή ή μάλλον επαρκή (Γράφημα 23). Από τα επιμέρους στοιχεία προκύπτει πως τα πολυμελή και τα πιο ευάλωτα νοικοκυριά αξιολογούν περισσότερο αρνητικά την επάρκεια των μέτρων στήριξης. Ειδικότερα το 60% των νοικοκυριών με 4 μέλη, το 54,8% των νοικοκυριών με 5 μέλη και πάνω, το 63% των νοικοκυριών με άνεργο μέλος και το 68,5% των νοικοκυριών με εισόδημα έως 10.000 θεωρούν πως τα μέτρα που έχει λάβει η κυβέρνηση για την στήριξη της οικονομίας είναι ανεπαρκή ή μάλλον ανεπαρκή.

